

KOLMIKANTATYÖSKENTELY

ASTEITTAISESSA VAPAUTUMISESSA

**Tuetun asumisen ja vapauttamisen
valmennuspalvelu (Tuvat)**

Petra Huhtimo

2013

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
1. JOHDANTO.....	5
2. TUETUN ASUMISEN JA VAPAUTTAMISEN VALMENNUSPALVELU (TUVAT).....	7
3. PALVELUOHJAUSTA JÄRJESTÖYHTEISTYÖNÄ VAPAUTUVILLE – PROJEKTI (2012–2013).....	12
3.1 PALVELUOHJAUSMALLI	14
3.2 VAPAUTUMISEN TUKIRYHMÄ	14
4. KOLMIKANTATYÖSKENTELEY ASTEITTAISESSA VAPAUTUMISESSA.....	16
4.1 ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN SIOJTTAMISEN PROSESSIKUVAUS HELSINGIN VANKILAN NÄKÖKULMASTA.....	18
4.2 ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN SIOJTTAMISEEN LIITTYVIÄ VANGIN KANSSA LÄPIKÄYTVÄIÄ ASIOITA.....	19
4.3 VANGIN SIOJITUS	21
4.4 VANKITIEOJÄRJESELMÄN KIRJAIKSET.....	22
5. ASIAKASPROSESSIN KUVAUS	23
6. PALVELUOHJAUSMALLIN VAIHEET VAPAUTUMISEN TUKENA.....	24
6.1 ENSIMMÄINEN VAIHE: VANGIN SIOJITUS VAPAUTEEN VALMENNUKSEEN.....	28
6.2 TOINEN VAIHE: VALMENNUS.....	31
6.3 KOLMAS VAIHE: VAPAUTUMINEN.....	35
7. ASIAKKAIDEN ELÄMÄNTILANTEET.....	38
7.1 TILANNE VAPAUTUMISEN KYNNYKSELLÄ.....	40
8. ASIAKKUUEDET TILASTOINA.....	42
9. TOIMINNAN ARVIOINTI	46
9.1 ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA VALMENNUKSESTA	50
10. POHDINTAA JA KEHITTÄMISAJATUKSIA.....	55

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2006 uudistettu vankeuslaki velvoittaa Rikosseuraamuslaitosta vähentämään uusintarikollisuutta vankeusaikana järjestämällä toimintoja, joiden avulla vapautuvien vankien selviytymisedellytykset vapautumisen jälkeen lisääntyvät.

Etelä-Suomen rikosseuraamusalue ostaa vapautumassa oleville vangeille tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalveluita Hoitokoti Sillanpirtiltä kahden vuoden sopimuksella, jossa mahdollisuutena ovat optiovuodet 1+1. Palveluun sijoitetaan valmennukseen haluavia ja päihteettömyyteen sitoutuvia vankeja, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Tuetun asumisen ja vapauttamisen valmennuspalvelu (Tuvat) käynnistyi 1.2.2012 Hoitokoti Sillanpirtissä.

Kriminaalihuollon tukisäätiö on kohdentanut toimintaan Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman Palveluohjausta järjestöyhteistyönä vapautuville -hankkeen kautta yhden henkilötyövuoden kahden vuoden ajaksi. Tehtävänä on ollut mm. vapauttamissuunnitelmien pohjalta ohjata asiakasta vapautumisen jälkeisiin tarpeenmukaisiin palveluihin.

Hankkeen aikana kehitetty palveluohjausmalli on perustunut vankilassa aloitettavaan työhön, joka jatkuu koko valmennuksen ajan vapautumisen jälkeiseen aikaan noin kaksi kuukautta, mikäli asiakkaalla on tähän tarvetta. Palveluohjausmallin kautta haetaan katkeamatonta polkua vankilasta vapauteen. Tällä on pyritty siihen, että tukiverkostoa rakennetaan ja sitä hyödynnetään jo valmennuksen aikana. Palveluohjauksella pyritään tukemaan verkoston pysyvyyttä vapautumisvaiheessa ja välttämään katkoksia.

Tuvat-valmennukseen tulevat vangit ovat olleet hyvin heterogeeninen ryhmä. Asiakkaat eroavat paitsi taustoiltaan myös tavoitteiltaan. Asiakkailta on ollut eri

tavoitteet ja tarpeet niin asumisen, päihteettömyyden, työllistymisen, koulutuksen kuin toimeentulonkin osalta. Asiakkuuden kesto on myös vaihdellut kolmesta viikosta yli kolmeen kuukauteen.

Valmennukseen on sijoitettu 43 vankia 1.2.2012–31.12.2013 ja 38 vankia 1.1.–31.12.2013 yhteensä siis 81 vankia. Suurin osa vangeista on ollut lyhyttuomioisia ja useamman tuomion suorittaneita. Tämä ryhmä on valmennuksen aikana osoittautunut haastavimmaksi ja eniten palveluohjausta tarvitseväksi ryhmäksi.

1. JOHDANTO

Vuonna 2006 voimaan tullut vankeuslaki asettaa Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteeksi vähentää uusintarikollisuutta järjestämällä vankeusaikana toimintoja, joiden avulla vapautuvien vankien selviytymisedellytykset yhteiskunnassa lisääntyvät.

Vankien tuetun asumisen ja vapautumisen valmennuspalvelun käynnistäminen liittyy kriminaalipoliittiseen tavoitteeseen siirtää toiminnan painopistettä laitosseuraamuksista avoseuraamuksiin ja suljetuista vankiloista avolaitoksiin, minkä tuloksena voidaan tukea vankien hallittua vapautumista ja yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Tähän raporttiin on kuvattu kolmikantatyöskentelymalli, joka koostuu kolmen toimijan yhteistyöllä rakennetusta vapauteen valmennuspalvelusta. Kriminaalihuollon tukisäätiö on kohdentanut vapauteen valmennukseen yhden henkilötyövuoden kahden vuoden ajaksi. Tehtävänä on ollut mm. vapauttamissuunnitelmien pohjalta ohjata asiakasta vapautumisen jälkeisiin tarpeenmukaisiin palveluihin. Palveluohjausta järjestöyhteistyönä vapautuville – projekti on valmennuksen käynnistämisen ja toteutuksen tukena vankilasta vapauteen ulottuvana kaarena.

Kolmen toimijan asteittaisen vapauttamisen mallissa on tärkeää yhden henkilön koordinoida toimintaa sekä olla asiakkaan tukena työskentelyn eri vaiheissa. Tässä kolmikantamallissa koordinoiva rooli oli luontevasti Kriminaalihuollon tukisäätiön projektikoordinaattorilla, jota kutsutaan tässä raportissa nimikkeellä palvelukoordinaattori.

Palvelukoordinaattori on toiminut yhteyshenkilönä vankiloihin ja vangin kotikuntaan yhteistyössä Hoitokoti Sillanpirtin henkilökunnan kanssa. Vapauteen valmennuspalveluun liittyvän yhteistyön koordinointi, sidosryhmätyöskentely ja raportointi ovat olleet palvelukoordinaattorin vastuulla.

Raportin alussa avataan Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa Palveluohjausta järjestöyhteistyönä vapautuville -hanketta sekä raportin edetessä hankkeen aikana mallinnettua palveluohjausta. Raportin tarkoituksena on antaa kattava kuvaus kolmikantatyöskentelyn mahdollisuuksista asteittaisessa vapautumisessa ja antaa työkaluja palveluohjauksen toteuttamiseen. Raportin kirjoittamiseen ovat osallistuneet Hoitokoti Sillanpirtin tuetun asumisen ja vapautumisen valmennuspalvelun (Tuvatin) vastuutyöntekijät Emilia Markkula ja Sanna Huttunen sekä Helsingin vankilan erityisohjaaja Miikka Lindgren omien tehtäviensä näkökulmasta. Raportin on viimeistellyt Kriminaalihuollon tukisäätiön kehittämisspäällikkö Maarit Suomela.

2. TUETUN ASUMISEN JA VAPAUTTAMISEN VALMENNUSPALVELU (TUVAT)

Etelä–Suomen rikosseuraamusalue ostaa vapautumassa oleville vangeille tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalveluita Hoitokoti Sillanpirtiltä kahden vuoden sopimuksella, jossa mahdollisuutena ovat optiovuodet 1+1. Palveluun sijoitetaan valmennukseen haluavia ja päihteettömyyteen sitoutuvia vankeja, jotka ovat erityisen tuen tarpeessa. Tuetun asumisen ja vapauttamisen valmennuspalvelu käynnistyi 1.2.2012 Hoitokoti Sillanpirtissä.

Palveluntuottaja eli Hoitokoti Sillanpirtti sitoutui kahden sopimusvuoden aikana uuden toimintamallin kehittämiseen yhteistyössä rikosseuraamusalan alueellisten ja paikallisten sekä palveluverkoston toimijoiden kanssa. Tavoitteena on tehdä tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalveluista tulevaisuudessa vakiintunut toimintamuoto sekä levittää tietoutta rakennetusta palvelukonseptista myös muille rikosseuraamusalueille.

Suoja–Pirtti ry:n toiminnanjohtaja ja Hoitokoti Sillanpirtin edustajat neuvottelivat toukokuussa 2011 Etelä–Suomen rikosseuraamusalueen aloitteesta Rikosseuraamuslaitoksen edustajien kanssa Hoitokoti Sillanpirtin valmiudesta toimia Helsingin vankilan vapauttamisyksikkönä. Neuvottelussa todettiin, että Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) on hakemassa Raha–automaattiyhdistyksen projektirahoitusta hankkeeseen, jonka kohderyhmä olisivat vapauttamisyksikön vangit. Projektiin palkattaisiin projektikoordinaattori, joka vastaisi vapautteen valmennukseen liittyvän yhteistyön koordinoinnista, sidosryhmätyöstä ja raportoinnista. Projektikoordinaattori toimisi sopimuskauden ajan palvelu-

koordinaattorina. Neuvottelussa Suoja-Pirtti ry:n edustajat ilmoittivat, että Hoitokoti Sillanpirtillä olisi valmiutta sijoittaa 5–6 vankia.

Suoja-Pirtti ry:n hallitus käsitteli Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen ehdotusta 8.6.2011 pidetyssä kokouksessa. Yhdistyksen hallitus suhtautui myönteisesti ehdotukseen ja päätti, että neuvotteluita jatketaan Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen kanssa. Etelä-Suomen rikosseuraamusalue ilmoitti elokuussa Suoja-Pirtti ry:lle, että Rikosseuraamuslaitoksen alueiden oli elokuussa 2011 annettujen ohjeiden mukaisesti kilpailutettava vapauttamisyksikköpalvelut neuvottelumenettelynä. Hankintailmoitus julkaistiin HILMA:ssa 30.8.2011, johon palvelun tarjoajien tuli jättää osallistumishakemus 15.9.2011 mennessä. Suoja-Pirtti ry:n hallitus päätti 31.8.2011 pidetyssä kokouksessa, että yhdistys osallistuu hankintamenettelyyn ja jättää osallistumishakemuksen määräpäivään mennessä. Hankinnan viralliseksi nimeksi tuli Tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalvelu (Tuvat).

Suoja-Pirtti ry voitti Helsingin osalta tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalvelun hankintaa koskevan kilpailuttamisen. Laatupistevertailun voitti Kriminaalihuollon tukisäätiö. Suoja-Pirtti ry tuli tässä vertailussa toiseksi. Hintavertailussa Suoja-Pirtti ry:n tarjous oli halvin ja yhdistys voitti kilpailutuksen yhteenlasketulla pistemäärällä. Sopimus on määräaikainen ajalle 1.1.2012 – 31.12.2013. Lisäksi tilaaja voi käyttää 1 + 1 vuoden option. Sopimus allekirjoitettiin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen edustajien kanssa 20.12.2011.

Suoja-Pirtti ry:n hallitus keskusteli 14.12.2011 tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalvelun toiminnan aloittamisesta. Hallitus totesi, että uusi palvelu on yhdistyksen toiminnan kannalta tärkeä uusi avaus, ja että yhdistys tulee panostamaan yksikön toimintaan, jotta se onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

Suoja-Pirtti ry:n hallitus päätti, että yhdistyksen johtoryhmä toimii vapauttamisyksikön ohjausryhmänä. Hoitokoti Sillanpirtti nimesi sosiaalityöntekijä Emilia Markkulan hoitokodin Tuvat-vastuutyöntekijäksi ja projektikoordinaattorin työpariksi.

Hoitokoti Sillanpirtti on osoittanut tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalveluun kuusi asiakashuonetta. Rikosseuraamuslaitos on vastannut vankien terveydenhuollon kustannuksista siten, että varsinaiset palvelut voivat olla joko Rikosseuraamuslaitoksen tai Hoitokoti Sillanpirtin järjestämiä. Vanki voi vapautua joko valvonnassa tai ilman valvontaa. Tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalvelusta vanki voi päästä myös valvottuun koevapauteen. Vangilta edellytetään sitoutumista päihteettömyyteen, tavoitteelliseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön.

Tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalvelun tuottaja järjestää itse tai hankkii muilta tuottajilta vapautumisen valmisteluun liittyvät palvelut: arjen taitoihin (siivous-, asumis-, ruoanlaitto- ja asioimistaidot) ja päihteettömään elämään liittyviä ohjauspalveluja sekä vertaisryhmätoimintaa, muuta kuntouttavaa toimintaa yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja jatkoasumisen järjestelyjä. Palveluntuottaja vastaa vapautumista tukevan valmennusohjelman rakentamisesta yhdessä Kritsin palvelukoordinaattorin kanssa.

Vapauteen valmennukseen tulevalle vangille laaditaan henkilökohtainen vapauttamissuunnitelma, josta käy ilmi, mitä asioita vapauteen valmennuksen sijoituksen aikana on tarkoitus työstää. Tämä suunnitelma käydään läpi vankilassa, kun palvelukoordinaattori haastattelee vangin ennen tämän siirtymistä Sillanpirttiin. Yksilökohtainen kuntoutusta ja vapautumisen valmistelua tukeva viikko-ohjelma laaditaan yhteistyössä vankilan kanssa, siten että se jatkaa vankilassa jo aloitettua

työtä. Viikko-ohjelma pitää sisällään vapauttamisen valmisteluun liittyvää yksilö- ja ryhmätyöskentelyä, vangin toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia edistävää toimintaa sekä sidosryhmätyöskentelyä. Viikko-ohjelmaan kirjataan myös vapaa-ajan harrastukset, itsehoitoryhmät ja asioinnit valmennuksen ulkopuolella. Vangilta edellytetään sitoutumista päihteettömyyteen, tavoitteelliseen työskentelyyn sekä yhteistyöhön.

Sillanpirtissä tapahtuvan vapautteen valmennuksen suunniteltiin rakentuvan Sillanpirtin yleisen viikko-ohjelman ympärille. Viikko-ohjelmaan kuuluivat näin ollen Sillanpirtin yhteiset ruokailut, ryhmät, vierailuajat, lääkkeenjaot sekä palaverit ja kokoukset. Sillanpirtin yhteisten toimintojen lisäksi viikko-ohjelmassa olivat yksilökohtaiset toiminnot, jotka tukevat valmennusta.

Asiakkaiden viikko-ohjelman perusrunkona on ollut maanantaisin Tuvat-ryhmä, jossa on käsitelty joko ennalta suunniteltu teema tai asiakkailta esiin tullut puheenaihe. Tiistaisin on ollut projektikoordinaattorin järjestämä tukiryhmä tai Stop Huumeille ry:n järjestämä Fattaluuta-koulutus. Keskiviikkoisin on ollut ruokaryhmä, jota on ohjannut joko Sillanpirtin tai Marttaliiton työntekijä. Torstaisin on ollut Sillanpirtin ohjaajan pitämä keskusteluryhmä ja joka toinen torstai Kris-Etelä-Suomi ry:n järjestämä ryhmä. Perjantaisin on ollut Tuvatin kalenterointiryhmä, jossa on kirjattu jokaisen tuvatlaisen ohjelma seuraavalle viikolle. Lisäksi valmennuksen aikana on ollut mahdollisuus osallistua kolme kertaa viikossa sovitusti itseapuryhmiin kuten AA/NA-ryhmät sekä käydä kolme kertaa viikossa kuntosalilla Kris-Etelä-Suomen ja Stop Huumeille ry:n vertaistukipisteiden asiakkaiden kanssa. Viikko-ohjelmaa rakennettaessa on pyritty pitämään tasainen rytmi ja valikoimaan toimintoja, joita on helppo jatkaa vapautumisen jälkeen. Tavoitteena on, että

valmennuksen päättymisen jälkeen näihin toimintoihin osallistuminen jatkuu rutiininomaisesti.

Viikko-ohjelma on joustava ja sitä voi muuttaa ryhmän tai asiakkaan tarpeiden mukaisesti, kuitenkin pitäen tavoitteena valmennuksen vapautteen. Viikko-ohjelmassa pyritään pitämään liikkumavaraa ylimääräisille toiminnoille kuten retkille, tutustumiskäynneille, infoille yms.

3. PALVELUOHJAUSTA JÄRJESTÖYHTEISTYÖNÄ VAPAUTUVILLE – PROJEKTI (2012–2013)

Palveluohjausta järjestöyhteistyönä vapautuville –projekti käynnistyi 2.1.2012. Projekti on kaksivuotinen (2012–2013), sitä hallinnoi Kriminaalihuollon tukisäätiö ja rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Projekti liittyy keskeisesti Hoitokoti Sillanpirtissä toteutettavan Tuetun asumisen ja vapauttamisen valmennuspalveluun (Tuvat).

Projektin päätavoite on rakentaa Tuetun asumisen ja vapauttamisen valmennuspalvelun ympärille järjestöjen muodostama tukipalveluverkosto, jonka tarjoamien palveluiden piiriin ohjataan vapautumisvaiheessa olevia vankeja. Toisena tavoitteena on rakentaa yksilölliseen tukeen perustuva palveluohjausmalli, jonka avulla vapautumisvaiheessa olevat henkilöt saadaan kiinnittymään tarvitsemaansa tukeen.

Projektin kohderyhmä on rangaistusvangit, jotka suorittavat lopputuomiotaan Tuvat-valmennuksessa. Projektin asiakastyö rajautuu pääkaupunkiseudun kuntiin vapautuviin. Vangit ohjautuvat Tuvat-valmennukseen Helsingin vankilasta. Valintakriteerinä on erityisen tuen tarve sekä sitoutuneisuus päihitteettömyyteen. Päihdeseulojen tulee olla puhtaat ja myöskään opiaattikorvaushoidossa olevat eivät pääse valmennukseen. Valmennuksen aikana asiakkaat sitoutuvat noudattamaan viikko-ohjelmaa sekä ulkopuolisen sijoitukset periaatteita.

Projektista vastaa projektikoordinaattori. Projektikoordinaattorin työhön kuuluu Tuvat-valmennuksen sisällön kehittäminen yhteistyössä Hoitokoti Sillanpirtin sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Koordinaattori toimii palvelukoordinaattorina

vankilan ja Sillanpirtin välillä ja tekee tiivistä työtä Helsingin vankilan ohjaajan sekä Hoitokoti Sillanpirtin sosiaalityöntekijän kanssa.

3.1 PALVELUOHJAUSMALLI

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli kehittää palveluohjausmalli vapautuvan vangin tueksi. Mallista rakentui kolmivaiheinen asteittaisen vapautumisen palveluohjausmalli, joka ulottuu vankeudesta vapauteen.

Hankkeen aikana kehitetty palveluohjausmalli on perustunut vankilassa aloitettavaan työhön, joka jatkuu koko valmennuksen ajan vapautumisen jälkeiseen aikaan noin kaksi kuukautta, mikäli asiakkaalla on tähän tarvetta. Palveluohjausmallin kautta haetaan katkeamatonta polkua vankilasta vapauteen. Tällä on pyritty siihen, että tukiverkoston rakennetaan ja sitä hyödynnetään jo valmennuksen aikana. Palveluohjauksella pyritään tukemaan verkoston pysyvyyttä vapautumisvaiheessa ja välttämään katkoksia.

3.2 VAPAUTUMISEN TUKIRYHMÄ

Projektin yhtenä tavoitteena oli rakentaa valmennuspalvelussa oleville vangeille toimiva tukiryhmä, jossa käsitellään vapautumiseen liittyviä asioita. Ryhmätukitoimintaa, jossa vapautuvan tukena on viranomaisista ja järjestöjen henkilöstöstä koostuva asiantuntijaryhmä, kokeiltiin kolmena pilottina. Tukiryhmä toteutettiin vertaistukipiste Rediksen tiloissa kahden kuukauden sykleissä joka tiistai. Tukiryhmän aihepiirit koostuivat kahdeksasta eri teemasta ja se toteutettiin yhdessä yhteistyökumppaneiden kanssa.

Teemat ensimmäisessä pilotissa asiantuntijatahoineen olivat:

- sosiaalietuudet / Krits,
- asuminen / Krits,
- vapautuminen / Krits ja Kris–Etelä–Suomi ry,

- opiskelu ja työ / Kris-Etelä-Suomi ry,
- oppimisvaikeudet / Krits,
- perhesuhteet / Krits ja Vankien Omaisen VAO ry,
- väkivalta / HelsinkiMission Aggredi-toiminta,
- päihteet / Kalliolan settlementti,
- mielenterveys / Omaisat Huumetyön Tukena ry.

Tukiryhmän edustajista on myös muodostunut vapautumisen jälkeistä verkostoa vapautuvan tueksi. Helsinkiläistä viranomaisedustusta (Helsingin työvoiman palvelukeskus Duuri, Helsingin sosiaaliviraston asumisen tuki ASTU) ei tukiryhmän tapaamisiin saatu mukaan mutta heidän kanssaan yhteistyö tapahtui yksilötyönä.

Tukiryhmä valmennuksen aikana sai positiivista palautetta, mutta se ei kuitenkaan sitouttanut vapautuneita asiakkaita kiinnittymään tukiryhmään. Viimeisenä puolivuotiskautena tukiryhmän sijaan kokeiltiin asiakkaiden kiinnittymistä Stop Huumeille ry:n Fattaluuta-toimintaan. Fattaluuta kokoontuu 2-3 kertaa viikossa ja osallistujat saavat ahkeruusrahaa. Fattaluuta -koulutuksen kautta pääkaupunki-seudun palvelutarjonta tulee tutuksi. Fattaluuta sitoutti asiakkaita käymään koulutuspäivillä myös vapautumisen jälkeen.

4. KOLMIKANTATYÖSKENTELEY ASTEITTAISESSA VAPAUTUMISESSA

Koordinaattori on toiminut Helsingin vankilan ja Sillanpirtin yhdyshenkilönä ja käyntejä vankilassa oli ensimmäisen toimintavuoden aikana melkein viikoittain. Koordinaattori on tavannut Tuvat-valmennukseen valikoituja vankeja ja tehnyt heille alkuhaastattelun. Alkuhaastattelu on pyritty tehdä noin kolme viikkoa ennen vangin tuloa valmennukseen. Alkuhaastattelussa on kartoitettu elämäntilannetta, sosiaalisia suhteita, tukiverkosta sekä mietitty vangin tavoitteita valmennusjaksolle.

Vierailuja, yhteistyöneuvotteluja, tutustumisia ja infoja sekä hankkeesta että vapauteen valmennuksesta toteutettiin ensimmäisen puolivuotiskauden aikana runsaasti. Koordinaattori rakensi tiiviin yhteistyöverkoston vapauteen valmennuksen ympärille, jota voi hyödyntää viikko-ohjelman rakentamisessa niin yksilö- kuin ryhmätasolla.

Palvelukoordinaattori toimi ensimmäisen toimintavuoden aikana tiiviisti osana Sillanpirtin henkilökuntaa ja osallistui kaikkiin henkilökunnan kokouksiin. Ensimmäiset kuukaudet olivat Tuvat-valmennuksen käynnistämistä mm. viikko-ohjelman rakentamista, sääntöjen muokkaamista yhteistyössä vankilan kanssa sekä keskusteluja niin Sillanpirtin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin kanssa keskusteluja Tuvat-valmennuksen aloittamisesta Sillanpirtissä. Kevään aikana haettiin myös työnjakoa Sillanpirtin sosiaalityöntekijän ja koordinaattorin välille. Yhteistyössä suunniteltiin asiakkaille ryhmätoimintoja, joita toteutettiin kaksi viikossa.

Palvelukoordinaattori on tehnyt asiakkaiden kanssa yksilötyötä Tuvat-valmennuksen aikana ja tarvittaessa vapautumisen jälkeen. Yksilötapaamiset ovat pitäneet sisällään

hoitoon ja palveluihin motivoimista sekä verkostotyötä. Verkostotyö on koostunut yksilöllisesti asiakasta hyödyttävien toimijoihin tutustumisesta yhdessä asiakkaan kanssa. Koordinaattorin työssä on ollut näkyvänä myös perhetyö.

Työtehtävät ovat jakautuneet pääsääntöisesti siten, että Sillanpirtin sosiaalityöntekijä on hoitanut toimeentulotukeen liittyvät asiat ja työstänyt Sillanpirtin työkirjaa. Koordinaattori palveluohjaa asiakkaita mm. harrastustoimintaan, kartoittaa opinto- ja koulutusmahdollisuuksia sekä on yhdyshenkilönä yhdyskuntaseuraamustoimistoon, A-klinikoille sekä muuhun verkostoon. Koordinaattori on valmennuksen aikana käynyt asiakkaiden kanssa yhdessä palveluohjauksen piiriin kuuluvissa toimipisteissä ja vapautumisen jälkeen turvannut näiden palveluiden jatkuvuuden. Koordinaattori on myös järjestänyt ulkopuolisten toimijoiden tuottamaa toimintaa Sillanpirttiin, kuten Marttojen ruokakurssin ja Kris-Etelä-Suomi ry:n ryhmän.

Valmennuksen aikana tehdään suunnitelmaa vapautumista varten ja samalla sovitaan palvelukoordinaattorin tuesta vapautumisen jälkeisenä aikana. Tuki vapautumisen jälkeen on ollut lähinnä palveluohjausta sekä yksilökeskusteluja vapauteen liittyvistä haasteista. Valmennuksen aikana monelle on rakennettu hyvä verkosto arjen tueksi, eikä näin ollen tiiviiseen tukeen ole ollut tarvetta.

Päihteettömän verkoston rakentaminen on osoittautunut erityisen tärkeäksi. Suurella osalla asiakkaista sosiaalinen verkosto ei tue päihteettömyyttä vaan verkostoon tarvitaan uusia sosiaalisia suhteita päihteettömistä ihmisistä. Asiakkaita on ohjattu erilaisiin päivätoimintoihin harrastuksien kautta mm. Kris-Etelä-Suomi ry, Redis ja STOP Huumeille ry sekä itseapuryhmät AA ja NA. Edellä mainittuja ryhmiä sekä harrastustoimintaa on säännöllisesti valmennuksen aikaisissa viikko-ohjelmissa. Valmennuksen aikana ryhmiin ja harrastuksiin kiinnipääseminen edesauttaa ja madaltaa kynnystä käydä niissä vapautumisen jälkeen.

4.1 ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN SIOJITAMISEN PROSESSIKUVAUS HELSINGIN VANKILAN NÄKÖKULMASTA

Helsingin vankila on palvelusopimuskauden aikana ollut yhteistyövankila, josta vankien sijoitukset ovat tapahtuneet. Vankien valitseminen ja sijoittaminen Sillanpirtissä toteutettavalle vapauteen valmennusjaksolle käynnistetään palvelukartoituksella. Palvelukartoituksella selvitetään vapautumisen jälkeistä tilannetta ja tehdään suunnitelmaa tarvittavista toimenpiteistä.

Vapauttamissuunnitelmassa on huomioitu asumistilanne. Mikäli vangilla ei ole asuntoa, johon vapautua, on vankilasta käsin saatettu jo käynnistää asuttamispolku. Päihteidenkäyttöhistoriaa ja päihdekuntoutuksen tarvetta on kartoitettu sekä päihdekuntoutuksen eri mahdollisuuksia on vangin kanssa mahdollisuuksien mukaan käyty läpi.

Sosiaaliset suhteet ja perhesuhteet sekä perhetyön tarve on kartoitettu siinä määrin kuin se valmennuksen aikana on oleellista. Tieto mahdollisista lapsista ja huoltajuuksista ovat tärkeitä valmennuksen sisältöä ajatellen. Mahdollisia lastensuojelukontakteja jatketaan valmennuksessa verkostotyönä.

Koulutus- ja työllisyystilanne kartoitetaan joko alkuhaastattelussa tai mahdolliset keskeneräiset koulutukset ja työllistymiset on kirjattu vapauttamissuunnitelmiin, mikäli niitä on tarkoitus jatkaa vapautumisen jälkeen.

Vangin soveltuvuus laitoksen ulkopuoliseen sijoitukseen arvioidaan siten, että Helsingin vankilan turvallisuudesta vastaava henkilö tekee vangista turvallisuusselvityksen ja antaa arvionsa vangin onnistuneen sijoituksen edellytyksistä.

4.2 ULKOPUOLISEEN LAITOKSEEN SIOITTAMISEEN LIITTYVIÄ VANGIN KANSSA LÄPIKÄYTTÄVIÄ ASIOITA

Vanki haastatellaan Helsingin vankilan yhdyshenkilön ja palvelukoordinaattorin toimesta, jolloin palvelukoordinaattori kertoo valmennusjaksosta ja esittelee Sillanpirttiä. Onnistuneen sijoittamisen kannalta on olennaista tavata palvelukoordinaattori ennen valmennusjaksolle siirtymistä ja käydä alla esiteltyjä asioita huolella läpi.

Lähtöseulat vankilassa ja päihdevalvonta

Lähtöseulat vankilassa otetaan ennen sopimuksien allekirjoitusta noin viikkoa ennen sijoittamista. Mikäli seulat ovat positiiviset, sijoitus ei toteudu. Mikäli positiivisuus johtuu bentsodiatsepiinien alajosta, se voi seuloissa näkyä jonkin aikaa. Päihdevalvonta tapahtuu Sillanpirtissä. Sillanpirtissä otetaan tuloseula ja alkoholitestaus puhalluttamalla heti sinne saapumisen yhteydessä. Tämän jälkeen seuloja ja puhallutuksia tehdään noin kerran viikossa. Mikäli esiintyy epäilyjä päihteiden käytöstä, voidaan seulojen määrää lisätä.

Valvonta

Sähköisten valvontalaitteiden käyttömahdollisuus on kirjattu sijoitussopimukseen. Valvontalaitteita ei ole otettu käyttöön, vaan valvonta tapahtuu Sillanpirtin toimesta. Sillanpirtissä on työntekijä paikalla ympäri vuorokauden ja Rikosseuraamuslaitoksen tukipartio tulee tarvittaessa paikalle. Tuvatlaisten tulee ilmoittautua vuorossa olevalle työntekijälle aina poistuessaan talosta ja saapuessaan takaisin.

Tapaamiset

Tuvatin aikana ei varsinaisesti myönnetä poistumislupia. Läheisten tapaamiseen on hyvät mahdollisuudet Sillanpirtin vierailuaikojen puitteissa. Sillanpirtissä vierailuajat ovat joka viikonloppu lauantaina ja sunnuntaina. Vierailuaika kestää kolme tuntia ja sen ajan voi vapaasti olla talon yleisissä tiloissa sekä omassa huoneessa. Vierailijoita saa käydä kerrallaan enintään kaksi ja heidät on ilmoitettava Sillanpirtin työntekijälle viimeistään viikonloppua edeltävänä keskiviikkona.

Terveydenhuolto

Tuvatin aikana terveydenhuoltoon liittyvät asiat tulee hoitaa Helsingin vankilan poliklinikan kautta. Lääkkeet toimitetaan vankilalta Sillanpirttiin viikoittain. Sillanpirtissä toimii sairaanhoitaja, joka on yhteyshenkilö vankilan poliklinikalle. Akuuteissa sairastapauksissa voi käyttää päivystävää lääkäriä tai sairaalaa.

Toimintarahat

Vangit saavat valmennuksen aikana toimintarahaa. Toimintaraha maksetaan normaalille pankkitilille. Mikäli tiliä ei ole, voi rahat hakea vankilasta. Toimintaraha suositellaan maksettavaksi omalle tilille. Ahkeruusrahaa on mahdollista saada Sillanpirtissä tekemällä talon siivoustöitä.

Viikko-ohjelma

Viikko-ohjelma kalenteroidaan jokaisen viikon perjantaina. Viikko-ohjelma pyritään rakentamaan siten, että toimintaa on päivisin klo 8–16 välillä. Iltaisin on mahdollisuus rauhoittua tai käydä itseapuryhmissä. Viikko-ohjelmaan sisältyy niin ryhmässä tapahtuvaa toimintaa kuin yksilökeskusteluja. Viikko-ohjelmaan merkitään kaikki toiminta, koska se helpottaa myös Sillanpirtin ohjaajien työtä.

4.3 VANGIN SIJOITUS

Vanki esitellään asunto-osastonsa rikosseuraamusesimiehelle, jonka kanssa keskustellaan vangin soveltuvuudesta valmennusjaksolle. Vangin haastattelun jälkeen rikosseuraamusesimiehelle kerrotaan alustavasti mietitty tavoite sekä sisältö valmennusjaksolle.

Vanki esitellään Sillanpirtissä työskentelevälle yhteyshenkilölle, joka ajalla 2012–2013 on ollut palvelukoordinaattori.

Vangin taustat on hyvä tietää niiltä osin kuin sijoittamisen kannalta on olennaista mm. rangaistusajan suunnitelman eteneminen vankilassa olon aikana sekä vankilassa tehty valmisteleva työ ja jo luodut verkostot. Vangin vapautumista valmistellaan koko vankilassa olon ajan. Vankilassa tehtyä työtä on tarkoituksenmukaista jatkaa valmennusjakson aikana.

Vankilan poliklinikalle ilmoitetaan mahdollisesta valmennusjaksolle sijoitettavasta vangista. Poliklinikalta selvitetään mahdolliset esteet sijoittamiselle (esim. keskeneräiset tutkimukset) ja huolehditaan, että lääkkeiden jako toteutuu sujuvasti heti sijoituspäivästä lähtien.

Sijoitettavalta vangilta otetaan lähtöseula, negatiivisen seulatuloksen jälkeen vanki allekirjoittaa ulkopuoliseen laitokseen sijoittamisen sijoitusehdot ja niihin sitoutumisen (3kpl). Yksi kappale on Helsingin vankilan, yksi Hoitokoti Sillanpirtin ja vangille annetaan sopimuksesta laadittu lyhennetty versio, jossa ei ole mukana laitosten yhteystietoja. Sopimukset postitetaan allekirjoitettavaksi Hoitokoti Sillanpirttiin, josta Helsingin vankilan kappale toimitetaan takaisin vangin asiakirjoihin säilytettäväksi. Vangilta pyydetään pankkitilin numero toimitettavaksi vankirahoihin.

Siirtymisen ajankohta vahvistetaan Sillanpirtin yhteyshenkilölle, vankilan poliklinikalle ja vankirahoihin.

4.4 VANKITIETOJÄRJESTELMÄN KIRJAUKSET

Esitys toimintapäätökseen. Lisää toiminto Rangaistusajan suunnittelu ja seuranta → sijoitus ulkopuoliseen kuntoutuslaitokseen (ohjelmatoiminnan alla). Lisää toimintapaikka Sillanpirtti/TUVAT sekä sijoituksen alkamis- ja päättymispäivä (päättymispäivä myös sijoitusta edeltävään toimintaan).

Sijoittelu

Sijoittelu → Kirjaamistiedot

Käsittely: Sijoitus ulkopuolelle

Tapahtumatiedot: Vapautumisen valmistelu, Sillanpirtti/ Tuvat

→ Valmistelu

Päätösesitys: Rse kirjaa päätösesityksen

Helsingin vankilan apulaisjohtaja tai johtaja tekee sijoituksesta päätöksen.

5. ASIAKASPROSESSIN KUVAUS

Tuetun vapauttamisen asumis- ja valmennuspalveluun tulevalle vangille laaditaan yksilöllinen suunnitelma, joka pohjautuu vankilassa tehtyyn henkilökohtaiseen vapauttamissuunnitelmaan. Siitä käy ilmi, mitä asioita sijoituksen aikana on tarkoitus työstää. Palvelukoordinaattori ja vankilan työntekijä haastattelevat valmennukseen tulevat vangit ennen sijoitusta ja palvelukoordinaattori kirjaa tämän haastattelun Suoja-Pirtin asiakastietojärjestelmään asiakkaan saavuttua Sillanpirttiin. Yksilökohtainen kuntoutusta ja vapautumisen valmistelua tukeva viikko-ohjelma laaditaan yhteistyössä palvelua tuottavan yksikön, vankilan ja palvelukoordinaattorin kanssa. Viikko-ohjelman tulee pitää sisällään vapauttamisen valmisteluun liittyvää yksilö- ja ryhmätyöskentelyä, vangin toimintakykyä ja sosiaalisia valmiuksia edistävää toimintaa sekä sidosryhmätyöskentelyä. Viikko-ohjelmaan kirjataan myös kaikki vapaa-ajanharrastukset, itsehoitoryhmät ja asioinnit yksikön ulkopuolella.

Asiakkaan tilanteen ja tarpeiden selvittäminen on alkanut luonnollisesti jo vankilassa, mutta Sillanpirtin osalta työskentely alkaa Sillanpirtin työntekijän sisäänkirjatessa vangin asiakkaaksi. Asiakas on saatettu vartijan toimesta Sillanpirtin tiloihin, jossa asiakkaalta otetaan ensin päihdeseula ja asiakas puhallutetaan. Ohjaamossa tehdään sisäänkirjaus ja suppea alkuhaastattelu. Asiakasta myös kierrätetään talossa ja opastetaan Sillanpirtin käytäntöihin.

Tuvat-valmennuksen suunnitelman tekeminen on aloitettu jo vankilassa palvelukoordinaattorin alkuhaastattelun yhteydessä. Sillanpirtissä Tuvat-työntekijä täydentää vielä alkuhaastattelua painottaen toimeentulotukeen liittyviä asioita. Alkuhaastatteluissa on selvitetty asiakkaan historiaa, tämänhetkistä tilannetta ja suunnitelmaa päihdeettömyyden, toimeentulon, asumisen, sosiaalisen verkoston, terveyden sekä työn ja koulutuksen osalta. Näiden pohjalta asiakkaalle suunnitellaan

sisältöä viikko-ohjelmaan. Valmennusohjelma siis rakentuu yksilöllisesti sen mukaan, mitkä ovat asiakkaan tarpeet ja mitkä ovat valmennusajan mahdollisuudet. Esimerkiksi asunnon tai työpaikan saaminen neljän viikon valmennuksen aikana ei välttämättä ole mahdollista mutta neljän viikon aikana voidaan laittaa näitä vireille ja esimerkiksi hakea paikkaa asuntolaan tai miettiä jatkoa Sillanpirttiin.

Asiakkaan valmennuksen edistymistä on seurattu viikoittaisissa henkilökohtaisissa tapaamisissa ja perjantaisin pidettävässä Tuvat-ryhmässä.

6. PALVELUOHJAUSMALLIN VAIHEET VAPAUTUMISEN TUKENA

Hankkeen yhtenä tavoitteena oli kehittää palveluohjausmalli vapautuvan tueksi. Malli kehittyi kolmivaiheiseksi alkaen vankilassa ennen vangin siirtymistä vapauteen valmennukseen ja päättyen vapaudessa noin kaksi kuukautta vapautumisen jälkeen. Palveluohjauksen asiakaslähtöisyys tässä mallissa vahvistuu kohti kolmatta vaihetta. Palveluohjausmallilla mahdollistetaan vangille katkeamaton asteittainen vapautuminen.

Palveluohjaus on työmenetelmä, jolla tarvittavat palvelut kootaan asiakkaan tueksi. Asiakasmäärä on hyvä pitää kohtuullisena, koska liian suuren asiakasmäärän myötä työ muuttuu helposti palveluneuvonnaksi. Tällöin palveluohjauksen intensiivisyys katoaa ja palveluohjaaja on yksi työntekijä muiden joukossa.

Palveluohjauksen painopiste on ollut asiakkaan aktivoimisessa oman polun löytämiseen ja sitä kautta oman elämänhallinnan parantaminen. Asteittaisen vapautumisen tukena tapahtuva palveluohjaus on jokaiselle vapautuvalle vangille

yksilölliseen tukeen perustuvaa toimintaa. Asteittaisessa palveluohjauksessa pyritään vapautumispolkuja rakentamaan vahvemmalla työotteella kuin pelkästään ”saattaen vaihtamalla”. Vahvalla työotteella tarkoitetaan tässä kohtaa rinnalla kulkemista vahvistaen palveluissa pysymistä sekä niiden toimivuutta. Muuten asiakkaalle annetaan tilaa tehdä omia päätöksiä. Hyvin tehdyt suunnitelmat eivät välttämättä johda siihen, että asiakas pysyy tarvitsemiensa palveluiden piirissä, koska usein vankilasta vapautunut saattaa kulkea oman ennestään tutun mukavuusalueensa ulkopuolella pitkään vapautumisensa jälkeen. Asteittaisessa palveluohjauksessa työote on hyvin ratkaisu- ja voimavarakeskeinen.

Vapauteen valmennuksen palveluohjauksessa tavoitteena on lisätä ja palauttaa tai rakentaa asiakkaan selviytymiskeinoja, elämänlaatua ja elämönhallinnan edellytyksiä. Palveluohjauksella pyritään kiinnittämään asiakas yhteiskunnan palveluihin ja näin ehkäisemään syrjäytymistä ja tukemaan asiakkaan myönteisiä elämänvalintoja sekä osallisuutta.

Palveluohjauksella pyritään rikollisuuden ja päihteiden käytön ympärille rakentuneen totutun elämäntavan tilalle tarjoamaan mm. erilaisia vertaistukitoimintoja. Palveluohjauksen perustana ovat asiakkaan nimeämät tarpeet, toiveet ja odotukset. Suunnitelmassa määritellään tukiverkoston toimijoiden roolit ja vastualueet. Verkostotyö on merkittävä työmuoto, koska jokainen asiakas tarvitsee vapautumisvaiheessa jonkinlaisen tukiverkoston ympärilleen. Toimiakseen verkosto kuitenkin tarvitsee koordinaattoria ja palveluohjauksellista työtettä.

Palveluohjaus vapauteen valmennuksessa ja vapauteen valmennuksen jälkeen on rinnalla kulkemista, palveluihin saattamista sekä henkistä valmentamista asiakkaan kohdatessa pettymyksiä. Palveluohjauksella autetaan vapautuvaa vankia ottamaan

käyttöön hänessä olevia kykyjä, taitoja ja voimavaroja, jotka ovat saattaneet korvautua negatiivisilla toimintamalleilla.

Palveluohjauksen tarkoitus on täydentää ryhmäprosessia joka syntyy vapauteen valmennuksen aikana. Mitä enemmän vapauteen valmennuksen aikana tapahtuu kiinnittymistä yhteiskunnan palveluihin ja palveluohjaajan rooli pienenee vapautumisen kynnyksellä, sen parempi. Mikäli valmennuksen aikana on kiinnitytty vapaa-ajan toimintoihin ja itseapuryhmiin, niissä käynti vapautumisen jälkeen tuntuu luontevalta. Joidenkin vapautuneiden arkirytmii on pysynyt samanlaisena vapautumisen jälkeen kuin valmennuksen aikana.

Palveluohjaajan työote on ratkaisukeskeinen ja muutokseen motivoiminen sekä mahdollistaminen ovat olleet työssä tärkeässä asemassa. Muutokseen mahdollistaminen on ollut palveluihin tutustumista sekä kiinnittämistä järjestöjen järjestämään vapaa-ajantoimintaan, näin on valmennuksen aikana voitu saada kosketuspintaa muunlaiseen elämään kuin päihde- ja rikoskierteeseen.

Vankila (Hev)

Parityöskentely

Hev/Krits palveluohjaus

Palveluohjauksen käynnistämävaihe:

- Vangin alkuhaastattelu sekä tilanne/palvelukartoitus vapauttamissuunnitelman pohjalta.
- Vangin motivointi Tuvat-jaksolle.
- Suunnitelman ja tavoitteiden valmistelu vapauteen valmennus - jaksolle

Tuvat/Sillanpirtti

Parityöskentely

Krits palveluohjaus/ Sillanpirtti

Työnjako:

Sillanpirtti:

- sos.tt/yhteyshenkilö sos.toimi (toimeentulotuki)
 - yksilökeskustelut
 - ryhmät Sillanpirtissä
 - sairaanhoitajapalvelut
- Krits palveluohjaus:**
- työskentely jatkuu vapauttamissuunnitelman pohjalta
 - yksikeskustelut/perhetyö/ryhmätyöskentely
 - Yhteyshenkilö verkostoihin:

Krits

Krisin vapaa-ajan toiminta sekä ryhmien organisointi Sillanpirttiin

TE-toimistot

STOPin toiminta (harrastus/Fattaluuta)

A-klinikat

Yks-toimistot,

Martat (ruokakurssi)

Lastensuojelu

Ensi- ja turvakotien liitto

Aggredi

Helmi ry

Kalliolan settlementti

Vapautuminen

Krits palveluohjaus n.2kk

- yksilölliseen tukeen perustuva
 - palveluihin sekä asuttamispolkuihin kiinnittäminen
 - hoitoonohjaus
 - harrastustoiminta
 - verkostotyö
 - perhetyö
- Palveluohjauksen suunnitelmallinen päättäminen.

6.1 ENSIMMÄINEN VAIHE: VANGIN SIJOITUS VAPAUTEEN VALMENNUKSEEN

Ensimmäinen vaihe käynnistyy vankilassa, jolloin palvelukoordinaattori työskentelee yhteistyössä vankilan yhdyshenkilön kanssa. Palveluohjauksen ensimmäinen vaihe perustuu tutustumiseen sekä tilanne- ja palvelukartoitukseen. Palveluohjauksessa varmistetaan asteittaisen vapautumisen palveluiden katkeamattomuus sekä turvataan tuen jatkuminen myös vapautumisen jälkeen. Asiakas haastatellaan vankilassa yhdessä vankilan työntekijän kanssa. Tutustumisen perustana on vapauttamissuunnitelma, jonka pohjalta palvelukoordinaattori jatkaa vankilassa aloitettua työskentelyä. Ensimmäinen tapaaminen on prosessin tärkein. Vangilla on tässä kohtaa myös mahdollisuus olla siirtymättä vapauteen valmennukseen ja suorittaa tuomio loppuun suljetussa laitoksessa.

Ensimmäisestä vaiheesta alkaen tärkeää on asiakkaan motivointi. Motivoivan haastattelun menetelmää on tarpeen käyttää jo alkuhaastattelussa. Kohtaaminen ja siinä tapahtuva motivointi antaa hyvän perustan asiakkaan valmennukseen siirtymiselle ja henkiselle muutostyöhön valmistautumiselle.

Motivaatiota pidetään välttämättömänä valmennuksen edellytyksenä. Alkuhaastattelussa painotetaan, että valmennuksen aikana on pysyttävä päihteettömänä sekä osallistuttava viikko-ohjelman mukaisiin toimintoihin. Haastattelussa voi nousta esille monenlaista motivaatiota hakeutua valmennukseen, kuten oletus helpommista ja vapaammista olosuhteista vankilan ulkopuolella. Kokemus on kuitenkin osoittanut, että valmennukseen tulleilla on valmennuksen kuluessa kasvanut motivaatio elämänmuutokseen ja aitoon haluun kuntoutua, vaikka motivaatio olisikin ollut aluksi sekundaarisen hyödyn tavoittelu.

Valmennuksen aikana pyritään tukemaan vangin muutosmotivaatiota palveluohjauksella ja yksilökeskusteluilla. Palveluohjauksessa on pyritty hyödyntämään paljon järjestölähtöistä yhteistyötä, jolloin vertaistuen osuus valmennuksessa on korostunut. Vertaistuen merkitys vankien muutosmotivaation kehittämisessä on suuri.

Alkuhaastattelun jälkeen ennen vangin siirtymistä valmennukseen, on palvelukoordinaattori tarvittaessa jo etukäteen yhteydessä vangin verkoston eri osapuoliin. Tällaisia yhteydenottoja voivat olla esimerkiksi verkostotapaamisen sopiminen päihdepoliklinikalle tai asuttamispolkuihin liittyvät tapaamiset.

Esimerkkiasiakas Juho

Juho 57v. tavataan vankilassa alkuhaastattelun merkeissä, vastassa on hyvin ujo ja vaatimaton mies. Tavoitteita tulevaisuuteen Juho ei ole asettanut muita kuin että vielä joskus saisi asunnon. Juholla oli edellisen kerran asunto 18 vuotta sitten. Juho on pääsääntöisesti asunut kavereillaan ja naisystäviensä luona. Tuomioita on takanapäin reilut 20 ja kaikki tuomiot ovat olleet lyhyitä, Juho on niin sanottu pyöröovivanki. Juho on ei ole käyttänyt vapaudessa kunnan terveystalveluita. Vankeusaikana Juholla on ollut tapana hoitaa myös terveyttään.

Vapauttamissuunnitelman mukaisesti Juhoa on käynyt tapaamassa kotikunnan sosiaalityöntekijä ja suunnitelmia asuttamiseen on tehty. Asunnon saamiseen vapautumisen jälkeen oli ehtona vapautteen valmennukseen osallistuminen ja sen suorittaminen moitteitta. Juholla on pitkä huumeiden käyttötausta eikä hoitokontakteja ole, joten kiinnittyminen johonkin tukipalveluun olisi ehdoton edellytys selviytymiselle. Juho on yleensä tuomionsa suorittanut päihteettömänä, ne ovat olleet hänelle katkaisuhoidoja. Toimeentulona Juholla on eläke. Toteamme Juhon soveltuvan hyvin valmennukseen, kuitenkin mahdollisimman pienin tavoittein.

Esimerkkiasiakas Joni

Joni 35v. suoritti kuudetta tuomiotaan. Jonilla oli pitkä päihteidenkäyttöhistoria. Ammatillista koulutusta hänelle ei ole. Rakennusalan töitä Joni on tehnyt paljon ilman verokorttia. Erityistä tässä tuomiossa oli se, että hänestä oli tulossa isä. Lapsen laskettu aika oli Jonin tuomion aikana. Vankilassa oli aloitettu verkostotyö, jossa oli tiiviisti mukana kunnan lastensuojelutyöntekijä sekä ensikodin avokuntoutuspalvelut, joissa Jonin puoliso kävi säännöllisesti. Jonin puolisoilla oli raskauden aikana ollut yksi retkahdus ja Joni koki erityisen vaikeana sen, ettei hän ole voinut olla puolison tukena. Jonin kohdalla valmennus koettiin erityisen tärkeänä, jotta hän pääsisi kasvamaan vanhemmuuteen ja olemaan puolison tukena loppuraskauden aikana. Alkuhaastattelussa asetettiin valmennuksen tavoitteiksi vanhemmuuden tukeminen.

Esimerkkiasiakas Kalle

Kalle on ensimmäistä tuomiotaan suorittava 30-vuotias mies. Hänellä on pitkä päihteidenkäyttöhistoria, joka on alkanut teinivuosina. Hän on suorittanut peruskoulun mutta ei ammatillista koulutusta. Kalle on asunut kaupungin vuokra-asunnossa ennen tuomiota. Vanhemmat ovat maksaneet vuokran tuomion ajan. Kalle aikoo palata asuntoon vapautumisen jälkeen, tosin hän haluaisi vaihtaa toiseen kaupunginosaan päästäkseen irtautumaan päihteitä käyttävistä kavereistaan.

Kallella ei ole ollut päihdehoitokontakteja. Yhden sairaalajakson hän on kertomansa mukaan viettänyt Auroran psykiatrisella osastolla psykoosin vuoksi. Kalle kertoo psykoosin launneen päihteiden käytön seurauksena. Kallella on diagnosoitu ahdistuneisuushäiriö. Hän itse kokee, että ahdistuneisuus on lisääntynyt päihteiden käytön myötä. Kallella on tähän lääkitys, jonka hän ei koe sopivan itselleen eikä auttavan ahdistuneisuuteen.

Haastattelussa todetaan Kallen hyötyvän asteittaisesta vapautumisesta ja tavoitteiksi mietitään alustavasti psykiatrisen hoitokontaktin rakentaminen sekä päihdehoito.

6.2 TOINEN VAIHE: VALMENNUS

Toisessa vaiheessa asiakas siirtyy vapauteen valmennukseen noin kaksi kuukautta ennen vapautumistaan. Palveluohjaaja tapaa asiakkaan yhdessä palveluntarjoajan työntekijän kanssa. Valmennuksen alussa tarkistetaan vankilassa asetetut tavoitteet ja tehdään suunnitelma niiden toteuttamiseksi. Palveluohjaaja keskittyy valmennuksena aikana verkostotyöhön käyden asiakkaan kanssa tutustumassa verkoston toimipaikkoihin. Toisessa vaiheessa korostuu asiakkaan saattaminen palveluihin. Palveluohjaaja rakentaa yhdessä palveluntarjoajan kanssa valmennuksen viikko-ohjelmaa tuoden siihen myös ulkopuolisten järjestämää toimintaa.

Esimerkkejä ulkopuolisista toimijoista:

- Kris-Etelä-Suomi ry: Teemaryhmät ja harrastustoiminta, Valmiuksia siirtyä työelämään -hanke (VST), sen järjestämät yksilötapaamiset ja atk-kurssi
- Vertaistukipiste Redis (Krits): Vapaamuotoinen oleskelu, lauantain ruokaryhmä
- Stop Huumeille ry: Harrastus- ja vapaa-ajan toiminta
- Uudenmaan Martat: Elämäntaito-kurssi
- NA ja AA -itseapuryhmät: Viikko-ohjelmaan on mahdollista lisätä kolme itseapuryhmää viikkoa kohden.

Toiminnallisuus on tärkeä osa valmennusta. Irtiotto päihteistä ja rikollisuudesta tarkoittaa useimmiten myös irtiottoa vanhoista kavereista ja entisistä rutiineista.

Päihteidenkäytön vuoksi suhteet päihteettömiin kavereihin ja perheeseen ovat usein tulehtuneet tai kokonaan katkenneet. Vapautumisen jälkeen yksin jäämisen riski on suuri ja tällöin toiminnallisuuden osuus valmennuksessa on tärkeää. Valmennuksessa toiminnallisuus toteutuu esim. ruokaryhmien kautta sekä osallistumalla järjestöjen toimintaan. Toiminnallisuus tuo sekä täytettä että rytmiä päivään, sen avulla voi löytää itsestään uusia voimavaroja ja itsetunto kasvaa asiakkaan huomatessa pystyvänsä erilaisiin toimintoihin. Palveluohjauksen kautta nämä eri toimijat tulevat tutuksi valmennuksen aikana.

Valmennuksen aikana mietitään myös asiakkaan resursseja ja motivaatiota koulutuksiin tai työelämään. Ajoitus koulutuksen tai työelämän aloittamisessa on ensisijaisen tärkeää. Liian varhaisessa vaiheessa aloitettu työ tai opiskelu voi vaarantaa koko kuntoutumisen.

Esimerkkiasiakas Juho

Juho saapui valmennukseen ja ensimmäiset hankinnat hänen kohdallaan olivat puhelin ja vaatteita. Vaatteet olivat jääneet pidätysvaiheessa jollekin kaverille ja hävinneet sille tielleen. Oman huoneen Juho koki luksukseksi, koska hän ei ollut tottunut omaan rauhaan.

Sijoitusaika Juhon kohdalla valmennuksessa oli kaksi kuukautta. Juhon kanssa puhuttiin paljon päihteiden käytöstä ja arjen sisällöstä. Juho kertoi, että on koko ikänsä käyttänyt huumeita eikä osaa ilman niitä elää. Toisinaan Juho mietti paljon tyttärtään, joka on aikuinen ja jolla on myös omia lapsia. Juho ei ollut pitänyt tyttäreen yhteyttä tämän aikuisiän aikana.

Valmennuksen aikana Juhon olemuksessa tapahtui paljon muutosta. Juho sai itseluottamusta ihmisten kohtaamiseen ja hän rohkaistui myös ottamaan yhteyttä tyttärensä. Hänen tyttärensä oli onnellinen yhteydenotosta ja he sopivat tapaavansa, kun Juho vapautuu.

Yhdessä kunnan sosiaalityöntekijän kanssa järjestettiin verkostotapaaminen. Sosiaalityöntekijä havaitsi Juhon muuttuneen olemuksen ja antoi siitä positiivista palautetta: hän mainitsi ilokseen, että Juho katsoo nyt ensimmäistä kertaa silmiin.

Koska valmennus oli mennyt hyvin, Juho sai maksusitoumuksen väliaikaiseen asuntoon. Juhoa jännitti muutto, koska asunto oli hänelle tuntemattomalla seudulla, eikä hän kokenut osaavansa asua yksin. Palvelukoordinaattori muistutti Juhoa tuen mahdollisuudesta. Juho koki kuitenkin, että tuen vastaanottaminen saattaa olla vaikeaa, koska hän ei ole tottunut pyytämään apua, eikä ole sitä oikein saanut.

Esimerkkiasiakas Joni

Jonin tullessa valmennukseen järjestettiin verkostotapaaminen Ensi- ja turvakotien liiton avopalveluyksikkö Esmiinan kanssa. Tapaamisessa sovittiin, että Janin valmennuksen viikko-ohjelmassa hyödynnetään Esmiinan ryhmiä ja yksilökeskusteluja. Jonin viikko-ohjelma rakentui siten, että Esmiinassa oli yhteinen ryhmä puolison kanssa kolme kertaa viikossa ja yksi keskusteluryhmä. Tämän lisäksi viikko-ohjelmaan lisättiin Lyömättömän linjan isäryhmä, jossa Joni sai tukea isyyteen ja mahdollisuuden puhua isyyteen liittyvistä jännitteistä ilman puolison läsnäoloa. Perjantaisin Jonilla oli omaa aikaa sekä Tuvatin järjestämää toimintaa. Viikonloppuisin puoliso vieraili Sillanpirtissä.

Valmennuksen puolessa välissä perheen koko verkosto kokoontui miettimään mahdollista ensikotipaikkaa. Palaverissa käytiin läpi verkoston jäsenten roolia ja

annettiin positiivista palautetta pariskunnan esimerkillisestä sitoutumisesta sovittuihin ryhmiin.

Verkosto Tuvatin aikana:

- Ensikodin avopalveluyksikkö Esmiina, vastaava ohjaaja ja sosiaalityöntekijä
- Ensikoti Helmiina (jonottivat paikkaa) sosiaalityöntekijä
- Päihdepsykiatrian klinikka, sairaanhoitaja
- Naistenklinikka (HAL-poliklinikka), sosiaalityöntekijä
- Helsingin kaupungin lastensuojelu, sosiaalityöntekijä
- Krits–Tuvat, palvelukoordinaattori

Valmennuksen aikana Joni pystyi kasvamaan vanhemmuuteen ja oli puolisonsa tukena loppuraskauden ajan. Pariskunta osallistui Esmiinan järjestämälle perheleirille, joka kesti kolme päivää. Pariskunta otti kaiken tuen verkostolta vastaan ja sai valmennuksen aikana perhepaikan ensikodista. Puoliso muutti sinne ennen synnytystä. Puolison muutettua ensikotiin, Esmiinan rooli väheni ja Jonin viikko-ohjelma rakennettiin ensikodin toiminnan mukaan.

Joni pääsi osallistumaan lapsen syntymään, joka oli hänelle ja puolisolle tärkeä kokemus. Valmennuksen loppuvaiheessa perheen arki tasaantui ensikodissa. Lapsi oli syntynyt ja arki muodostunut ensikodin toiminnan ympärille.

Esimerkkiasiakas Kalle

Kalle tuli valmennukseen kaksi kuukautta ennen vapautumistaan. Valmennuksen aikana järjesteltiin perusasioita kuntoon, haettiin harkinnanvaraista toimeentulotukea vaatteisiin ja silmälaseihin. Kalle koki, että hänen päihteettömyyttään tukisi

asunnon vaihto toiseen kaupunginosaan. Asunnonvaihtoon liittyvät asiat laitettiin vireille.

Kalle ja palvelukoordinaattori kävivät tapaamassa Kallen tulevaa ehdonalaisvalvojaa, jonka kanssa tehtiin suunnitelma vapautumisen jälkeiseen aikaan. Kallen vapauteen valmennus sujui hyvin ja Kalle hoiti kaikki asiat omatoimisesti. Kallea kiinnosti tulevaisuudessa aloittaa opinnot. Sovittiin, että valmennuksen jälkeen käydään tutustumassa Sovinto ry:n vaihtoehtoiseen ammatti- ja oppisopimuskouluun.

6.3 KOLMAS VAIHE: VAPAUTUMINEN

Kolmanteen vaiheeseen siirryttäessä on tärkeää tiivis yhteydenpito asiakkaaseen ja sovittujen tapaamisten toteutuminen. Asiakasta tulee tukea valmennuksessa saadun arkirytmien pitämiseen. Tämän vaiheen työskentelyssä on tärkeää, että kaikilla asiakkaan verkostossa olevilla toimijoilla on tietämys toisistaan sekä yhteisymmärrys asiakkaan tilanteesta. Tässä vaiheessa palvelukoordinaattorin rooli asiakkaan arjessa vahvistuu. Verkostolla on hyvä olla koordinoija, joka tämän projektin aikana on vahvasti ollut projektikoordinaattori. Verkoston koordinaattori huolehtii asiakkaan palveluiden toimivuudesta sekä asiakkaan kiinnittymisessä niiden piiriin.

Kolmannen vaiheen eli vapautumisvaiheen lähtökohta on matalakynnyksisyys. Asiakas saattaa retkahtaa, jolloin on hyvä käydä retkahdusta läpi sekä tarvittaessa ohjata hoitoon. Asiakkuus tässä vaiheessa ei pääty retkahdukseen vaan kartoitetaan tarvittavat toimenpiteet. Mikäli asiakas ei halua lopettaa päihteiden käyttöä, on hyvä käydä keskustelu palveluohjauksen päättymisestä. Tällaisen keskustelun voi käydä päihteiden käytön sallivassa ympäristössä, jossa on turvallista. Soveltuva paikka on esimerkiksi Omaiset Huumetyön tukena ry:n avoimet ovet, jolloin asiakkaalle voi

myös osoittaa, että se voi olla hänelle hyvä paikka jatkossakin käydä. Kyseisestä paikasta saa myös tukea päihteiden käytön lopettamiseen. Palveluohjausta ei ole syytä jatkaa, jos asiakkaan päihteiden käyttö on päivittäistä.

Esimerkkiasiakas Juho

Palvelukoordinaattori soittaa Juholle vapautumisen jälkeen seuraavana päivänä. Juho kertoo olevansa kaverillaan, koska ei viihdy asunnossaan. Hän sanoo asunnon sijaitsevan liian kaukana hänelle tutusta ympäristöstä. Juho kertoo käyttäneensä päihteitä, kohtuullisia määriä. Tämän puhelun jälkeen palvelukoordinaattori ei saanut enää yhteyttä Juhoon.

Vuosi Juhon vapautumisen jälkeen Helsingin vankilasta soitetaan, kerrotaan miehen olevan siellä ja vapautuvan kahden viikon päästä. Juholla ei paikkaa mihin vapautua ja fyysinen kunto on huono. Palvelukoordinaattori sai järjestettyä Juholle paikan starttiasuntoon, johon hän pääsi muuttamaan heti vapautumispäivänään. Palvelukoordinaattori haki Juhon vankilasta hänen vapauduttuaan varmistaakseen Juhon pääsyn asuntoon. Juhon kanssa käytiin läpi vuoden takaista vapautumista ja tapahtumia, joiden myötä Juho ei asuntoa saanut pidettyä. Juho kertoi, että ei vaan pystynyt asumaan asunnossa ja oli tyttären kanssa lähentynyt sen verran, että asusteli hänen luonaan muutaman kuukauden.

Juhon verkosto kokoontui nopeasti, jolloin mukana olivat palvelukoordinaattorin ja Juhon lisäksi starttiasuntojen työntekijä ja Juhon sosiaalityöntekijä. Keskustelussa palattiin vuoden takaiseen aikaan ja kerrattiin, mikä asuttamisessa silloin epäonnistui. Sosiaalitoimi halusi antaa Juholle vielä yhden mahdollisuuden ja myönsi maksusitoumuksen starttiasuntoon. Juho kiinnittyi hyvin starttiasuntoon ja sen työntekijöihin. Tällä hetkellä Juho on siirtynyt starttiasunnosta omaan tukiasuntoon ja asuminen onnistuu moitteettomasti. Juho on ylpeä asunnostaan.

Esimerkkiasiakas Joni

Joni vapautui ja muutti perheensä luo ensikotiin. Koska Jonilla oli tiivis tukiverkosto ja suunnitellut jatkopolut, ei palveluohjaukselle ollut tarvetta. Jonille on tulossa suoritettavaa yhden tuomion verran. Sovittiin, että palvelukoordinaattori kirjoittaa Jonille lausunnon valmennuksen sujumisesta. Tulevan rangaistuksen ollessa pituudeltaan alle kahdeksan kuukautta, voi se olla mahdollista suorittaa esim. yhdyskuntapalveluna tai valvontarangaistuksena. Joni itse toivoo, että hän voisi sen suorittaa yhdyskuntapalveluna.

Joni koki hyötyneensä valmennuksesta paljon, erityisesti isyyteen kasvamisessa. Suljetusta vankilasta ei Esmiinan ryhmiin eikä synnytykseen olisi ollut mahdollista päästä, jolloin vastuuntunto vanhemmuudesta olisi jäänyt vähäisemmäksi. Myös siirtyminen ensikotiin asumaan heti vapautumisen jälkeen tuntui luonnolliselta. Valmennuksen aikana päivittäiset käynnit ensikodissa helpottivat siirtymistä. Ensikoti alkoi valmennuksen aikana tuntua kodilta.

Esimerkkiasiakas Kalle

Vapautumisen jälkeen tuki jatkui suunnitelman mukaisesti. Palvelukoordinaattori ja Kalle kävivät yhdessä tutustumassa vaihtoehtoiseen ammattikouluun, jonne Kalle sai infon jälkeen haastatteluajan seuraavalle viikolle. Kalle oli tutustumiskäynnillä päihtynyt ja kertoi tähän syyksi jännittyneisyyden, jonka vuoksi hän oli joutunut ottamaan bentsodiatsepiinejä. Kallea kehoitettiin tulemaan haastatteluun selvin päin ja sovittiin palvelukoordinaattorin lähdöstä mukaan tueksi haastatteluun. Kalle noudatti tätä neuvoa ja tuli haastatteluun päihteettömänä, mutta ei voinut jäädä paikalle ahdistuksen vuoksi. Sovittiin, että panostetaan hänen kohdallaan enemmän psyyken hoitoon kuin koulupaikan saamiseen.

Kalle varasi itselleen ajan terveystieteidenkeskukseen ja meni sinne omasta halustaan itsenäisesti. Lääkäri oli kehottanut Kallea olemaan yhteydessä A-klinikkaan hänen päihdeongelman vuoksi. Kalle oli soittanut A-klinikalle varatakseen ajan. Siellä oli taas kehoitettu häntä olemaan yhteydessä terveystieteidenkeskukseen saadakseen lähetteen psykiatriselle poliklinikalle. Kalle sai itselleen ajan terveystieteidenkeskuksen päihde-työntekijälle, jonne asiakas toivoi palvelukoordinaattorin lähtevän mukaan.

Terveystieteidenkeskuksen sairaanhoitajan vastaanotto oli onnistunut. Sairaanhoitajan työn kohderyhmänä olivat päihdeongelmaiset ja hän ymmärsi haasteellisuuden saada Kalle psykiatrisen poliklinikan asiakkaaksi. Sairaanhoitaja teki Kallelle anamneesin, jonka pohjalta lääkäri voi tehdä lähetteen psykiatriselle poliklinikalle. Kallen tuli myös antaa puhdas virtsanäyte. Tähän Kalle ei kyennyt, koska ei ollut pysynyt päihdeettömänä ja koki sen erityisen vaikeaksi lisääntyneen ahdistuneisuuden vuoksi. Uusi aika sovittiin viikon kuluttua sairaanhoitajalle, jolloin puhdas virtsanäyte tulisi antaa. Asiakas kävi sovitusti vastaanottoajalla.

Vapautumisen jälkeen palveluohjausta jatkui kaksi kuukautta. Palveluohjauksen myötä saatiin toimiva verkosto asiakkaan ympärille ja palveluohjaus voitiin lopettaa turvallisesti. Asiakkaalla jatkuivat valvonta sekä säännölliset tapaamiset terveystieteidenkeskuksen sairaanhoitajan kanssa. Asiakas ei halunnut verkostoon vertaistukikontakteja vaan halusi pitää sen viranomaislähtöisenä.

7. ASIAKKAIDEN ELÄMÄNTILANTEET

Projektin kohderyhmä ovat erityisen tuen tarpeessa olevat rangaistusvangit, jotka suorittavat lopputuomiotaan Tuvat-valmennuksessa. Tuvat-valmennukseen vangit sijoitetaan Helsingin vankilasta. Valintakriteereinä ovat erityisen tuen tarve sekä

sitoutuneisuus päihteettömyyteen. Päihdeseulojen tulee olla puhtaat, eikä korvaushoidossa olevia oteta valmennukseen. Valmennuksen aikana asiakkaat sitoutuvat noudattamaan viikko-ohjelmaa sekä ulkopuolisen sijoitukset periaatteita. Ensimmäiset neljä vankia saapuivat 1.2.2012.

Valmennukseen ohjautui eniten lyhytaikaisvankeja, joiden vankilakertaisuudet olivat keskimäärin kymmenen. Suurimmalla osalla päihteiden käyttö oli alkanut jo murrosiässä. Perhetaustat olivat rikkinäisiä ja osalla vangeista laitospöytä oli alkanut jo lapsuudessa lastenkotisijoituksilla. Suurin osa vangeista oli perheettömiä tai suhteet perheisiin olivat katkenneet. Ne vangit, joilla oli lapsia ja suhde heihin, olivat vankalla pohjalla. Jokaisella valmennuksessa olleella oli velkoja, jotka heikensivät motivaatiota lähteä kouluttautumaan ja sitä kautta työelämään.

Asunnottomuus oli suuri haaste. Valtaosa valmennukseen tulleista on ollut asunnottomia. Heidän kohdallaan haastavinta on ollut motivointi kiinnittyä asumispolkuihin. Omaa vuokra-asuntoa on mahdotonta saada suoraan heti vapautumisen jälkeen. Osa valmennuksessa olleista on kahden vuoden aikana saanut hankittua itselleen vuokra-asunnon yksityisiltä markkinoilta.

Valmennukseen sijoitettiin 43 vankia 1.2.2012–31.12.2013 ja 38 vankia 1.1.–31.12.2013 yhteensä siis 81 vankia. Suurin osa vangeista on ollut lyhyttuomioisia ja useamman aikaisemman tuomion suorittaneita. Tämä ryhmä on valmennuksen aikana osoittautunut haastavimmaksi ja palveluohjausta eniten tarvitseväksi. Kokemus osoittaa, että ilman palveluohjausta vapautuneen valmennus ei tuota kestäviä, vapautumisen jälkeiseen aikaan ulottuvia tuloksia.

Tuvat-valmennukseen tulevat vangit ovat olleet hyvin heterogeeninen ryhmä. Asiakkaat eroavat paitsi taustoiltaan myös tavoitteiltaan. Asiakkaila on ollut eri

tavoitteet ja tarpeet niin asumisen, päihteettömyyden, työllistymisen, koulutuksen kuin toimeentulonkin suhteen. Asiakkuuden kesto on myös vaihdellut kolmesta viikosta yli kolmeen kuukauteen. Näin ollen kaikille sopivaa yhtä ohjelmaa ei voitu tehdä. Alusta alkaen valmennuksessa onkin pyritty yksilön tarpeiden ympärille rakentuvaan ohjelmaan. Jokaiselle vangille on rakennettu yksilöllinen viikko-ohjelma, joka muodostuu Tuvat-valmennuksen yleisen viikoittaisen ohjelman ympärille. Yksilökeskeinen lähestymistapa onkin saanut asiakkailta paljon kiitosta ja asiakaspalautteissa yksilökeskustelut saivat kaikkein korkeimmat pisteet kaikista kategorioista.

7.1 TILANNE VAPAUTUMISEN KYNNYKSELLÄ

Asiakkaiden vapautumisen jälkeistä elämäntilannetta seurattiin hankkeen kautta noin kaksi kuukautta vapautumisen jälkeen. Mitään seurantalomaketta ei seurannassa käytetty, vaan seuranta perustui tapaamisiin tai puhelinyhteyksiin.

Mahdollisuus palveluohjaukseen ja arjessa selviämisen tukeen ulottui noin kaksi kuukautta vapautumisen jälkeiseen aikaan. Tuki oli hyvin yksilöllistä, tapaamisista puhelinkeskusteluihin. 60 käytti palveluohjausta vapautumisen jälkeen. Näistä 47 selviytyi hyvin kahden kuukauden ajan kiinnittyen kolmannen sektorin palveluihin sekä hoitaen päihdeongelmaa, kun taas 13 retkahti ja heidän kohdallaan palveluohjaus oli hoitoonohjausta sekä tukemista päihdeettömyyteen ja rikoksettomuuteen.

Ilman palveluohjausta vapautui 24. Ilman tukea vapautuminen tapahtui asiakkaan omasta halusta. Tukeen ei ole ollut tarvetta, jos valmennuksen aikana tukiverkosto

muodostui toimivaksi ja kiinnittyminen siihen valmennuksen aikana tapahtunut mutkattomasti.

Asuminen

Yhtenä valmennuksen tärkeänä tavoitteena on valmistella asuttamispolkuja, mikäli asuntoa ei vapautumisen kynnyksellä ole. Valmennuksesta vapautuneilla 18:lla oli asunto jo valmiina. Yhdeksän sai asunnon järjestetyksi valmennuksen aikana. Näistä kolme sai asunnon yksityisiltä markkinoilta ja muut olivat mm. tuetun asumisen piirissä olevia.

Sillanpirttiin on jokaisen mahdollista jäädä joko odottamaan vapautuvaa asuntoa tai pidemmäksi aikaa hoitoon niin sanotulle "isolle" puolelle tai pienyhteisöön, joka on kestoaltaan 10kk. Sillanpirttiin jäi vapautumisen jälkeen kaksi pidemmän hoidon tavoitteella "isolle" puolelle. Nämä kummatkin keskeytyivät, toisella retkahdukseen ja toisella uuteen vankeustuomioon. Kahdeksan jäi odottamaan Kritsistä vapautuvaa asumisvalmennuspaikkaa. Näistä viisi siirtyi suunnitellusti Kritsiin ja kolme keskeytti jonottamisen, syynä tähän oli toimetttömyyden tunne. Pienyhteisöön siirtyi neljä, joista kaikki kiinnittyivät hoitoon erinomaisen hyvin. Kolme heistä on jo käynyt hoidon kokonaisuudessaan ja siirtynyt omaan asuntoon. Yhdellä on hoito vielä kesken.

Mikäli Sillanpirttiin ei ollut mahdollista maksusitoumuksen puuttumisen vuoksi jäädä tai siihen ei riittänyt oma motivaatio, oli monella mahdollisuus mennä asumaan kaverilleen tai naisystävälleen. 16 siirtyi edellä mainittuihin paikkoihin.

Työllistyminen ja kouluttautuminen

Palveluohjaushankkeen aikana tehtiin tiivistä yhteistyötä vaihtoehtoinen ammatti- ja oppisopimuskoulu Sovinto ry:n kanssa. Kahdelle asiakkaalle saatiin tehtyä työharjoittelusopimus valmennuksen aikana, jolloin työharjoittelu olisi alkanut heti

vapautumisen jälkeen. Työharjoittelun tarkoituksena on helpottaa asiakkaan haluamalle opintolinjalle opiskelijaksi pääsyä. Työharjoittelu sekä työpajatoiminta edesauttavat arjen rytmin pysymistä ja tuovat mielekästä tekemistä arkeen. Toinen asiakkaista pystyi aloittamaan työharjoittelun, toinen retkahti kriisiytyneen elämäntilanteen vuoksi.

Vapautumisen jälkeen työelämään siirtyminen tuntui monen mielestä hankalalta isojen velkojen takia. Valmennuksen aikana velkoja selviteltiin ja asiakkaita ohjattiin velkaneuvontaan. Velkoja selvitellessä monelle tuli yllätyksenä velkojen pienuus ja tunne siitä, että ne ovat hoidettavissa.

Niiden, joilla oli tavoitteena vapautumisen jälkeen työllistyä tai lähteä koulutukseen, hakeutuminen helpottui valmennuksen aikana. Palveluohjauksen tuen kautta selviteltiin mm. työvoimatoimiston tukemia koulutuksia. Työvoimatoimiston tukemaan koulutukseen pääsi kaksi vapautumisen jälkeen. Yksi suoritti perusopetusta loppuun Diakoniaopistossa. Kuudella oli työpaikka tiedossa jo ennen vapautumista.

8. ASIAKKUUDET TILASTOINA

Asiakkuudet 1.2.2012–31.12.2012

Vuoden 2012 aikana projektiin sijoitettiin 43 vankia. Poistuneita vankeja oli 2012 vuonna 38. Keskeytyneitä sijoituksia oli 11 eli 29 % poistuneista vangeista.

Valmennuksen siis kävi läpi 27 vankia ajalla 1.2–31.12.2012. Asiakkaiden keski-ikä oli 40,32 vuotta vuonna 2012. Nuorin sijoitetuista oli 23-vuotias ja vanhin 62-vuotias.

Lyhyin suunniteltu sijoitusaika oli 21 vuorokautta. Tämä asiakas oli kuitenkin suunnitellut jäävänsä Sillanpirttiin vapauduttuaan ja tämä suunnitelma myös toteutui. Pisin suunniteltu valmennusaika oli 67 vuorokautta. Sijoituksien pituuksien keskiarvo oli keskeyttäneet mukaan lukien 42,6 vrk. Lyhyin aika valmennuksessa ennen keskeytystä oli 8 vuorokautta.

Alkuhaastattelussa asiakkailta kysytään päihde-, mielenterveysongelmista ja fyysisistä ongelmista. Kaksoisdiagnoosi oli 72,1 prosentilla asiakkaista ja kolmoisdiagnoosi tai enemmän 25,5 prosentilla. Diagnoosit laskettiin asiakkaan oman ilmoituksen mukaan, esimerkiksi rikollinen käyttäytyminen yhtenä, päihdeongelma toisena ja mielenterveysongelma kolmantena diagnoosina. Asiakkaista 63,1 prosenttia vapautui jonkinlaisen hoidon tarpeessa. Tähän oli laskettu sekä ne, joilla valmennus keskeytyi suunnittelemattomasti että ne valmennuksen läpi käyneet, jotka olivat sitoutuneet johonkin hoitoon tai kuntoutukseen vapautumisen jälkeen.

Vapautumisen jälkeen ensimmäisenä tulona on ollut toimeentulotuki kaikilla paitsi yhdellä asiakkaalla, joka oli eläkkeellä. Ilman minkäänlaista tulomuotoa ei vapautunut suunnitellusti yksikään asiakas. Omaan kotiin vapautui 13 asiakasta, joka on 48 % valmennuksen läpi käyneistä. Sillanpirttiin jäi hoitojaksolle 33 % suunnitellusti vapautuneista asiakkaista. Sillanpirttiin jääneistä kaksi jäi hoitoon ja loput odottamaan Kriminaalihuollon tukisäätiössä vapautuvaa asuntoa tai paikkaa asumisvalmennuksessa. Pienyhteisöön siirtyi 2012 yksi vangeista, joka kävi hoidon

kokonaisuudessa onnistuneesti läpi. Kahdelle tehtiin suunnitelma siirtyä pienyhteisöhoitoon vapautumisen jälkeen.

Asiakkuudet 1.1.2013–31.12.2013

Vuoden 2013 aikana valmennukseen sijoitettiin 38 vankia. Poistuneita vankeja oli 38 vuonna 2013. Keskeytyneitä sijoituksia oli 11 eli 29 % poistuneista vangeista. Valmennuksen läpikäyneitä vankeja oli 27 eli 71 %. Vankien keski-ikä valmennuksessa vuonna 2013 oli 37,7 vuotta. Nuorin sijoitetuista oli 23-vuotias ja vanhin 63-vuotias.

Lyhyin toteutunut sijoitusaika oli 20 vuorokautta ja pisin 77 vuorokautta. Sijoitusten pituuksien keskiarvo keskeyttäneet mukaan lukien oli 37,3 vuorokautta. Lyhyin aika valmennuksessa ennen keskeytystä oli 1 vuorokausi. Keskeyttäneistä 7:llä syynä keskeytykseen oli retkahdus päihteidenkäyttöön ja 5:llä muu syy, kuten sääntöriike.

Päihde- ja mielenterveysongelmista sekä fyysisistä ongelmista kysyttäessä kaksoisdiagnoosi oli 32:lla eli 91 prosentilla ja kolmoisdiagnoosi 11:llä eli noin 31 prosentilla. Diagnoosit laskettiin vankien omien ilmoitusten mukaan, esimerkiksi rikollinen käyttäytyminen yhtenä, päihdeongelma toisena ja mielenterveyden ongelma kolmantena huomioituna diagnoosina. Vangeista 27 eli 71 prosenttia vapautui jonkinlaisen hoidon tarpeessa. Tähän on laskettu sekä ne, joilla valmennus keskeytyi suunnittelemattomasti että ne, jotka kävivät valmennuksen läpi ja olivat sitoutuneet johonkin hoitoon tai kuntoutukseen vapautumisen jälkeen.

Vapautumisen jälkeen yhdellä oli ensimmäisenä tulona eläke ja keikkatyötulot. Muilla vapautuneilla on ollut ensimmäisenä tulona toimeentulotuki. Kaikilla vuonna 2013 suunnitellusti vapautuneilla oli vapautuessaan jonkinlainen tulomuoto. Omaan kotiin tai tukiasuntoon vapautui 17 vankia eli 39 % ja Sillanpirttiin jäi 5 vapautunutta eli 13

prosenttia. Sillanpirtin pienyhteisöhoitoon siirtyi vuonna 2013 kolme valmennettavaa.

Asiakkuudet 1.2.2012–31.12.2013, yhteenvetoa ja vertailua

Sijoitettuja vankeja valmennuksessa oli vuonna 2013 viisi vähemmän kuin vuonna 2012. Keskeytyneitä sijoituksia oli keskimäärin saman verran eli 28 %. Vankien keski-ikä oli hiukan laskenut 40,32 ikävuodesta 38,03 ikävuoteen vuonna 2013.

Lyhyin toteutunut sijoitusaika oli 21 vuorokautta vuonna 2012 ja 20 vuorokautta vuonna 2013. Pisin vuoden 2012 sijoitus oli 67 vuorokautta ja 77 vuorokautta vuonna 2013. Sijoitusten pituuksien keskiarvo laski 42,6 vuorokaudesta 38,3 vuorokauteen vuonna 2013.

Vuonna 2013 retkahdus oli keskeytyksen syynä useammin kuin vuonna 2012. Vuonna 2013 maaliskuussa viisi valmennuksessa olevaa vankia retkahti yhtä aikaa ja koko valmennusryhmä jouduttiin vaihtamaan. Näin ollen vuonna 2012 retkahdus oli keskeytyneen valmennuksen syynä 2 kertaa, kun se vuonna 2013 oli keskeytymisen syynä 7 kertaa. Yksi vuonna 2013 retkahtaneista oli retkahtanut matkalla vankilasta Sillanpirttiin ja lähetettiin saman tien takaisin likaisten tuloseulojen vuoksi.

Sillanpirtin asumispalveluun jääneitä vankeja oli 33 prosenttia vuonna 2012, josta luku laski 13 prosenttiin vuonna 2013. Pienyhteisöhoitoon lähteneiden määrä kolminkertaistui vuonna 2013.

9. TOIMINNAN ARVIOINTI

Valmennuspalvelua ja sen vaikuttavuutta on palveluohjaushankkeen kautta arvioitu koko toimintakauden ajan. Asiakkaiden lähtötilanteista aina vapautumisen jälkeiseen aikaan on pidetty seurantaa. Seurantaa vapautumisen jälkeen on pyritty tekemään noin kaksi kuukautta. Toki joukossa on seurannasta pudonneita heti vapautumisen jälkeen. Aineistossa on myös seurannassa koko toimintakauden pysyneitä.

Kaikkien valmennuksen läpikäyneiden kanssa valmennusjaksolle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet. Nimettömänä palautetut asiakaspalautteet ovat myös osoittaneet, että asiakkaat ovat olleet erittäin tyytyväisiä palveluun. Onnistumisia asiakkaiden kanssa on saatu paljon, sekä kokemuksellisia että konkreettisia hyötyjä. Asiakkaat ovat esimerkiksi saaneet hyvän kokemuksen raittiina olemisesta ja omien asioidensa hoitamisesta, joka on jäänyt positiiviseksi muistoksi ja toivottavasti toimintamalliksi vapautumisen jälkeen. Konkreettisia onnistumisia ovat olleet muun muassa vapautumisen jälkeen hoitoon lähteminen, raha-asioiden kuntoon saaminen, työpaikan hankkiminen, opiskelupaikan hankkiminen ja jopa oman vuokra-asunnon hankkiminen, elämänhallinta ja rikosten väheneminen.

Työmallin rakentaminen kolmikantamallilla on sinänsä jo ollut suuri saavutus. Työn sujuvaksi saaminen on onnistunut hyvin, kun kaikki ovat olleet tiiviisti yhteistyössä ja työnjako on ollut joustavaa. Viikko-ohjelman sisältöä ja toimintojen määrää on tarkasteltu koko projektin ajan. Asiakkailta saadun palautteen ja työntekijöiden kokemuksen mukaan perusrakennetta ei kuitenkaan juurikaan ole muutettu, sillä se on sellaisenaan tuntunut toimivalta.

Vapauteen valmennuksesta on myös ollut hyötyä eri sidosryhmille. Sosiaaliasemat ovat saaneet apua, kun asiakkaiden hakemukset ja tarpeet on selvitetty sekä

esivalmisteltu valmennuksen aikana ennen vapautumista. Päihdekliniikoille asiakkaat on saatu ohjattua suunnitelmallisesti ja ainakin ensimmäinen kontakti on tehty jo valmennuksen aikana. Yhteistyötä on tehty monien muiden tahojen kanssa, josta on ollut etua asiakkaille ja työntekijöille.

Vapauteen valmennuksen säännöllistä arviointia ei Suoja-Pirtti ry:n sisällä tehty sopimuskauden aikana. Valmennuspalvelua on kehitetty säännöllisten suunnittelu-palaverien pohjalta sekä asiakaspalautteen kautta. Ohjausryhmän säännölliset kokoontumiset ovat arvioineet ja antaneet palautetta sekä projektin että vapauteen valmennuksen kehityksestä. Kolmikantamallia ja vapauteen valmennuspalvelun toimintamallia arvioitiin 16.9.2013 tilaisuudessa, jossa käytettiin Hertta-itsearviointimallia. Tilaisuudesta vastasi palvelukoordinaattori ja koolle oli kutsuttu Helsingin vankilan ja Sillanpirtin käytännön työn toteuttajat. Arvioinnin tarkastelun kohteena oli valmennuspalvelun toimintamallin kehittyminen yhteistyössä Risen, Kritsin ja Sillanpirtin kanssa.

Toimintamallin onnistumiset

Kolmikantamallinen saumaton yhteistyö on luonut toimintamallille hyvän pohjan. Sijoitus- ja vangin valintaprosessi ovat olleet onnistuneita, tähän on vaikuttanut palveluohjauksen mukana olo heti alkuhaastatteluissa. Vangin tapaaminen on tärkeää ennen siirtymistä valmennukseen.

Toimintamalli kehitetty yhden yhteistyövankilan kanssa, joka on mahdollistanut selkeän toimintamallin rakentumisen sijoitteluprosesseineen. Malli on näin helposti siirrettävissä myös muihin vankiloihin.

Valmennuksen viikko-ohjelmaa kehitettiin koko kahden vuoden sopimuskauden ajan palautteiden ja kokemusten pohjalta. Viikko-ohjelman runko selkeä ja palveluohjaus

nivoutuu ohjelmaan tuoden siihen sisältöä. Yksilötyötä jokainen vangin kanssa on tehty viikoittain. Tähän on ollut runsaasti aikaa ja resursseja. Palveluohjaus on tukenut Sillanpirtin omia resursseja. Hankkeen kautta on tehty tiivistä yhteistyötä yhteistyökumppaneiden kanssa. Valmennuksen ympärille on saatu laaja verkosto, joka näkyy myös viikko-ohjelmassa.

Resurssit ja kuntouttavan otteen sisältämä viikko-ohjelma tuo eroavaisuuksia esim. avovankilan toimintaan nähden ja näin ollen valmennus sijoittuu suljetun- ja avolaitoksen välimaastoon. Valmennukselle asetut tavoitteet ovat toteutuneet niiden kohdalla, jotka ovat käyneet sen loppuun.

Kohderyhmän tavoittaminen on tapahtunut selkeästi ja se on vankilassa edennyt työntekijälähtöisesti. Vankien tavoittaminen on kehittynyt vankilassa sopimuskauden aikana. Rikosseuraamusesimiesten rooli kasvoi sopimuskauden aikana sijoittelussa. Tavoittaminen on koettu helpoksi, mutta valinta haastavaksi. Jokaiselle vangille tehdään turvallisuustarkistus ennen sijoittelua ja sopimuskauden loppupuolella valinta tiukentui huomattavasti, mikä vaikutti vankien valinnan haastavuuteen.

Vankilan erityisohjaajan työ sopimus kautena oli hyvin mitoitettu ja työssä vangin sijoitteluun menevä työaika huomioitu. Vankien valintaprosessi oli ensimmäisellä sijalla. Yhden vastuuhenkilön panos vankilassa on tärkeää toiminnan toteuttamisessa. Palveluohjaushanke on ollut tukena sekä vankilassa että Sillanpirtissä: palvelukoordinaattorin työpanos asteittaisen vapautumisen prosessissa on ollut tärkeä. Hanke on myös tukenut palveluntuottajaa sekä

toiminnan käynnistymisvaiheessa että koko sopimuskauden aikana päivittäisessä toiminnassa.

Toimintamallin kehittämisen kohteet

Toimintamallin käynnistämisessä ja kehittämisessä palveluntuottajan rooli oli alkuun epäselvä. Pääpaino ja vastuu olivat ensimmäisen sopimusvuoden aikana liikaa hankkeella. Alkuun oli selkeytettävä palveluntuottajan roolia asteittaisen vapautumisen kaarella ja vastuunottoa palvelusopimuksen toteutumisessa. Hankkeen tarkoitus oli olla vain lisätuki kehittämiseen, ei pysyvä lisäresurssi tuottajalle. Hankkeen tuoma resurssi täytti strukturoitujen ryhmien puutetta viikko-ohjelmasta ja omalta osaltaan toi valmentavaa ja kuntouttavaa toimintaa valmennukseen.

Palveluohjaushankkeen resurssien kohdentuminen ensimmäisen vuoden aikana palveluntuottajalle vei voimavaroja vapaudessa tehtävältä työltä sekä raportoinnilta ja vaikuttavuustyöltä. Riittämätön raportointi vaikutti työn näkyväksi tekemiseen. Sillanpirtillä oli taas epätietoisuutta, millaista raportointia kaivataan.

Valintakriteerien tiukentuessa vankien löytäminen on ollut haasteellista yhdestä vankilasta. Täyttöastetta ei ole tavoitettu ja lisääntyneiden rikkeiden vuoksi on valintakriteereitä tiukennettu. Vankien valinnoissa on ollut epäonnistumisia, mutta riskejä on täytynyt ottaa, jotta paikat on saatu täytettyä. Mallin levittäminen muihin alueen vankiloihin tulee olemaan tärkeä kehittämisen kohde. Palvelusopimuksen aikana pidettiin melko matalaa profiilia, eikä yhteistyötä muihin alueen vankiloihin käynnistetty kunnolla.

Palautteen kerääminen asiakkailta sekä työntekijöiden tarvitsemien resurssien kohdentaminen on ollut puutteellista koko sopimuskauden ajan. Sillanpirtillä on käytössä palautepohjat, jotka eivät ole riittävän yksityiskohtaisia. Palaute tulisi käydä loppukeskustelun pohjalta, jossa voidaan palautepohjaa pitää lisätukena. Laadullinen palaute tuo tarkempaa tietoa siitä, miten valmennus on koettu. Työntekijöiden työn määrä on myös hyvä mitata, jotta saadaan tuotua esille todellinen resurssien tarve.

Sillanpirtin Tuvat-työntekijällä ei ole ollut riittävästi työkaluja ryhmätoiminnan kehittämiseen, tämän vuoksi toiminnan alkuvaiheessa puuttui strukturoitu valmennus palveluntuottajan järjestämänä. Palveluntuottajan on huolehdittava vastuuhenkilölle tarpeenmukainen rikosseuraamusalan täydennyskoulutus sekä säännölliset palaverit toiminnan kehittymisen tueksi. Säännöllinen toiminnan arviointi myös palvelun ostajan kanssa koettiin tärkeäksi.

9.1 ASIAKKAIDEN KOKEMUKSIA VALMENNUKSESTA

Asiakkaiden kokemuksia ja ajatuksia kerättiin kahdessa arviointitilaisuudessa sekä loppukeskustelussa, jossa käytiin tavoitteiden ja odotusten saavuttamista läpi. Arviointitilaisuudet äänitettiin osallistujien luvalla ja aineisto litteroitiin sanasta sanaan. Aineistosta on nostettu muutamia suoria lainauksia. Aineistoa on hyödynnetty toiminnan kehittämisessä. Sillanpirtillä on käytössä myös palaute-lomake, jota hyödynnettiin tuvatlaisten palautteenannossa.

Asiakkaiden kokemuksista nousi esille keskeisenä asiana sekä arviointitilaisuudessa että loppukeskusteluissa uuden mahdollisuuden antaminen valmennuksen aikana.

Valmennuksessa sai välimatkaa opittuun rikolliseen ja päihteitä käyttävään elämäntapaan.

“No mä olisin ollut jo tuolla kadulla ja toi tuvat motivoi niin paljo ku haluaa auttaa ja sulle annetaan se mahis. En mä olis kyllä yksin pystynyt, se on kyllä pakko myöntää. Olisin tuolla jossain, kyllä se vaan näin on.”

Se, että vangit haastateltiin vankilassa ennen valmennukseen siirtymistä, motivoi heitä. Ensimmäinen tapaaminen oli myös luottamuksen ja sitoutumisen kannalta erityisen tärkeä. Vastaavanlaista toimintaa mietittäessä on hyvä panostaa alkuhaastatteluihin. Alkuhaastattelu luo myös hyvän pohjan palveluohjaukselle, jolloin yksi ihminen on asteittaisessa vapautumisessa mukana, tässä tapauksessa palvelukoordinaattori.

“Tapaaminen vankilassa oli hyvä, ei jännittänyt niin paljon tulla ja oli tuttu ihminen vastassa ja koko matkan ajan mukana.”

Sillanpirtissä vangit kokivat olevansa tavallisia kuntoutujia muiden joukossa. He eivät tunteneet olevansa vankeja, eivätkä he kokeneet muiden kohdelleen heitä vankeina. Tämä tunne kasvatti itseluottamusta ja toi tervettä ajatusta olla selvin päin sekä kohdata ja tutustua uusiin ihmisiin ilman päihteitä.

“Kohtaaminen oli aitoa.”

Asiakkaat kokivat palveluohjauksessa parasta olleen saman ihmisen mukana olon. Valmennuksessa olleet kokivat saaneensa työkaluja vapauteen ja päihteettömänä olemiseen. Valmennukseen sisältyvä ulkopuolinen toiminta kuten Stopin harrastustoimintaan osallistuminen auttoivat vapauteen siirtymävaihetta.

“Kiinnityin erilaisiin harrastuksiin KRISin ja Stopin kautta.”

Valmennuksen aikana on käyty paljon pohdintaa. Vapauteen valmennuksessa ovat kaikki olleet lyhyttuomioisia yhtä pitkäaikaisvankia lukuun ottamatta. Arviointikeskustelussa nousi asiakkaiden puheesta esille pitkäaikaisvankien tarve päästä vapauteen valmennukseen. He toivat esille pitkäaikaisvankien vieraantumisen yhteiskunnasta.

"Pitkäaikaisvangit tarvitsivat tällaista, ku ne on niin vieraantuneet yhteiskunnasta ja laitostuneet."

Jokainen valmennuksessa ollut uskoo asioidensa menneen toisin kuin jos olisi vapautunut suljetusta laitoksesta. Tukea koettiin saadun asioiden hoitoon, erilaisten järjestöjen järjestämään toimintaan ja uusia sosiaalisten suhteiden saamiseen, jotka tukevat päihteettömyyttä.

"Asiat olisi mennyt toisin jos olisin vapautunut kivitalosta, sain tukea asioiden hoitoon."

Tuvat oli monelle prosessi, jonka aikana käsiteltiin monia asioita elämässä. Prosessissa käytiin läpi päihteettömyyttä ja mitä päihteiden tilalle. Valmennuksen aikana moni havahtui siihen, että elämässä voi olla muutakin tekemistä kuin päihteiden käyttö.

"Tarjottiin tällainen polku ja sitten tuli sellainen ajatus, että tarvis tehdä itselle jotakin."

Sillanpirtissä on mahdollisuus hyvään vertaistuelliseen keskusteluun muiden talon asukkaiden kanssa. Pienyhteisön asiakkaat ovat olleet kantava voima monelle tuvatlaiselle. Heidän mukanaan moni on lähtenyt tutustumaan itseapuryhmiin ja tätä kautta kiinnittynyt päihteettömään elämään.

”Vertaistuki on ollut tosi hyvää ja sitä on saanut aina ku on tarvinnut.”

Asunnottomana vapautuvien kohdalla pystyttiin rakentamaan asuttamispolkuja vapautumisen jälkeen. Suoraan vapautumisen jälkeen pääkaupunkiseudulle vapautuville on haastavaa löytää asunto ja asumispalveluyksiköihin on kohtuullisen pitkät jonot. Asumispolkuihin kiinnittyneet asiakkaat jäivät odottamaan asuntoa Sillanpirttiin.

”Tuvat on ollut ihan hyvä. Monta vuotta olin ilman kämppää ja yksi mahdollisuus on ollut päästä Kritsin asumispolkuun kiinni.”

Valmennuksen aikana pyritään luomaan hyvä kontakti asiakkaalle sosiaalitoimeen ja tärkeää olisi tämän kontaktin luomisen kannalta oman sosiaalityöntekijän tapaaminen ennen vapautumista. Joissain tapauksissa on hyvä palvelukoordinaattorin tukea tätä kontaktia myös vapautumisen jälkeen.

”Mulla oli ongelmia sosiaaliviraston kanssa, kun ketään ei ottanut vastaan, sain siihen tukea ja nyt on tällainen rauhallinen elämä.”

Seurannan ja asiakkaiden kertoman mukaan sosiaaliasemilla oli paljon eroavaisuuksia vapautumisen jälkeiseen aikaan myönnettyjen tukien osalta. Aineistosta nousi selkeitä eroja, kuten harrastusten ja matkakortin tukeminen. Toiselle maksettiin puolen vuoden kuntosalikortti sekä kolmeksi kuukaudeksi matkakortti. Toiselle ei taas mitään.

”Mä en saa mitään sosiaalitoimelta.. ainoastaan toimeentulotuen.”

”Mä sain seutulipun puoleksi vuodeksi ja salikortin samaksi ajaksi.”

Valmennuksen aikana yhteydenpito lapsiin helpottuu. Valmennuksen aikana on mahdollisuus pitää omaa puhelinta ja viikonloppuisin on muutaman tunnin pituiset vierailuajat. Mikäli vanki on hoitanut vanhemmuuttaan jo aiemmin tuomion aikana ja se pystytään todentamaan, viikko-ohjelmaan pystytään lisäämään lapsen tapaamisia Sillanpirtin ulkopuolella.

“Sain mahdollisuuden tavata lastani.”

Valmennukseen tulleilta useilta puuttui henkilöllisyystodistus. Pankkitilikin puuttui noin kymmeneltä. Valmennuksen aikana on mahdollisuus hoitaa elämisen peruspaketti kuntoon, jotta vapautteen siirtyminen olisi helpompaa.

“Sai hoitaa perusasiat kuntoon ennen vapautumista.”

10. POHDINTAA JA KEHITTÄMISAJATUKSIA

Projektin kannalta on ollut ensiarvoisen tärkeää, että yhteistyö kolmen toimijan kanssa on ollut saumatonta. Helsingin vankilan työntekijä Miikka Lindgren, projektikoordinaattori Petra Huhtimo sekä Sillanpirtin työntekijät Emilia Markkula kehittivät kolmikantaisen työskentelymallin, jossa vangin asteittaiseen ja suunnitelmalliseen vapautumiseen pystytään vastaamaan. Helsingin vankilassa myös apulaisjohtaja Irene Litmasen panos vapautteen valmennuksen käynnistämiseen ja toteuttamiseen on ollut huomattava. 3.6.2013 aloittanut Sanna Huttunen aloitti Sillanpirtin sosiaaliohjaajana Emilia Markkulaa siirryttyä toisiin työtehtäviin.

Järjestöistä Stop Huumeille ry ja KRIS–Etelä–Suomi ry ovat koko ajan asiakkaiden arjessa mukana liikunnan, ryhmien, infojen ja muiden toimintojen puitteissa. Stop Huumeille on ollut Sillanpirtin kanssa yhteistyössä jo vuosia, joten se oli luonnollinen lisä Tuvat-valmennuksen yhteistyökumppaneihin ja KRIS–Etelä–Suomi ry tuli projektikoordinaattorin järjestämänä mukaan toimintaan. Hankkeen kautta projektiin on tullut paljon muitakin yhteistyökumppaneita.

Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita palveluntuottajan kannalta ovat olleet kuntien sosiaalityöntekijät. Lähes kaikki asiakkaat ovat tarvinneet toimeentulotukea erilaisiin tarpeisiin valmennuksen aikana tai viimeistään vapautuessa. Työtä on hankaloittanut hajautettu sosiaaliasematyöskentely. Yhdelläkään kunnalla ei ole ollut erityisesti vapautuvia vankeja hoitavaa työntekijää vaan asiakkuus on määräytynyt edellisen asuinsoitteen tai vanhan asiakkuuden mukaan. Joillain helsinkiläisillä asiakkuus on osoitettu Herttoniemen sosiaaliasemalle perusteena vapautuminen Helsingin vankilasta mutta tämäkään ei ole pitänyt paikkaansa kuin osan kohdalla.

Vapauteen valmennuksen aikana on pyritty siihen, että jokainen vanki saa ajan omalle sosiaalityöntekijälleen ennen vapautumistaan. Oman sosiaalityöntekijän tapaamisissa on tärkeää palvelukoordinaattorin mukana olo.

Ruokaryhmää pitämään ostettiin Marttaliitolta kaksi kolme kerran ryhmäsarjaa. Palvelu sovittiin hankittavaksi ohjausryhmässä alkukevästä 2013 kun Sillanpirtin oma ruokaryhmä oli jäänyt tauolle keittiön esimiehen pitkän sairasloman johdosta. Marttaliitosta kävi työntekijä pitämässä ryhmän asiakkaille kolmena keskiviikkona keväällä 2013 ja samoin syksyllä 2013. Muulloin viikoittainen ruokaryhmä on järjestetty Sillanpirtin työntekijän toimesta.

Palveluohjaushanke on lyhyessä ajassa saanut aikaan toimivan ohjauskokonaisuuden vankilasta vapauteen. Hanke on koordinoanut kolmikantatyöskentely, jossa on ollut hankkeen lisäksi mukana Helsingin vankila sekä vapauteen valmennuspalvelun tuottaja Hoitokoti Sillanpirtti.

Yhteistyöverkostoja on hyödynnetty vapauteen valmennuksessa ja jokainen valmennuksessa oleva vanki on valmennuksen aikana niissä käynyt. Hankkeen aikana on panostettu paljon työaikaasi asiakastyöhön, vapauteen valmennuksen käynnistämisen alkuvaiheessa työpanos oli enemmän valmennuksen aikana tapahtuvaa kuin vapaudessa tehtävää työtä. Hankkeen toisella kaudella on panostettu enemmän vapaudessa tehtävään työhön.

Projektissa sekä vapauteen valmennuksen käynnistämisessä ja toteuttamisessa on ollut luonnollisesti paljon haasteita, kuten uusissa projekteissa yleensä on. Projektin käynnistymistä esimerkiksi hankaloitti työnjaon määräytyminen. Sillanpirtissä oli aluksi epäselvyyttä, mikä työtehtävä kenellekin kuului eikä ollut täyttä ymmärrystä, mitä valmennusohjelman toteuttaminen vaatisi resursoinnilta. Valmennuksen

käynnistymisvaiheessa Sillanpirtin työntekijällä oli normaalit sosiaalityöntekijän työt sekä projekti vastuullaan, joten projektikoordinaattorille tuli paljon myös hänelle kuulumattomia työtehtäviä. Sillanpirtin vastuutyöntekijän muut asiakkaat kuitenkin jaettiin pääsääntöisesti talon muille sosiaalityöntekijöille kevään 2012 aikana, jolloin projektityöntekijä ja hankkeen projektikoordinaattori pääsivät kunnolla työstämään projektin vaatimia töitä. Siitä lähtien työnjaossa ei ole ollut ongelmia ja resursointi projektiin on ollut sopivaa. Tämänkaltaisen yhteistyön edellytys onkin varmasti joustava työskentely ja yhdessä tapahtuva töiden suunnittelu.

Ryhmämuotoisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen tuvatlaisille on ollut haastavaa, sillä valmennusryhmän koko on vaihdellut yhdestä kuuteen henkeen ja valmennuksen kesto kolmesta viikosta kolmeen kuukauteen. Asiakkaiden tarpeet ovat myös olleet valmennuksen aikana todella moninaiset.

Kuten edellisessä kappaleessa on mainittu, hajautettu sosiaaliasematyöskentely on hankaloittanut asiakkaiden asioiden hoitoa, sillä jokaisella sosiaalityöntekijällä tai sosiaaliohjaajalla ei voi olla tietoa vankien erityistarpeista. Lisäksi osan kuntalaisuus on muuttunut valmennuksen aikana tai välittömästi vapautuessa, jolloin on pitänyt hoitaa asiakkaan kanssa asioita kahteen kuntaan. Tietoa Tuvat-valmennuksesta on yritetty levittää sosiaaliasemille työntekijöiden välityksellä. Työntekijöiden suuri vaihtuvuus on kuitenkin vaikeuttanut tiedon kulkua ja tarkoittanut sitä, että palvelusta ja asiakkaiden tarpeista on joutunut informoimaan työntekijöitä koko projektin ajan, eikä väärinkäsityksiltä ole välttytty.

Työntekijöiden ja asiakkaiden kannalta asiakkaiden valvonnan puute on ollut paljon puhuttu asia. Sillanpirtissä ollessaan asiakkailla on ympärivuorokautinen valvonta henkilökunnan toimesta. Asiakkailla ei kuitenkaan ole ollut minkäänlaisia valvonta- tai seurantalaitteita, joka on aiheuttanut jonkin verran epäluottamusta ja kiusauksia

asiakkaiden keskuudessa. Toisaalta asiakkaat ovat sanoneet, että on motivoivaa kun tuntee, että heihin luotetaan. Myös se, että Tuvatin asiakkaat liikkuvat vapaasti Sillanpirtin muiden asiakkaiden keskuudessa on ollut haaste ja mahdollisuus. Yhtäältä se kannustaa heitä järjestämään asioitaan kohti vapautumista mutta toisaalta se voi aiheuttaa, että Tuvatin asiakkaat unohtavat olevansa yhä vankeja. Se siis voi motivoida mutta myös aiheuttaa kiusauksia asiakkaille.

Monet toiminnot ja käytännöt ovat olleet kokeiluluontoisia, kuten monissa muissakin projekteissa. Tuvat-valmennuksen aikana on kokeiltu monia eri toimintoja ja käytäntöjä, osa on jäänyt pysyviksi, osaa on hienosäädetty ja osa on jäänyt kokonaan pois.

Asiakastyö on ollut hyvin vaativaa ja aikaa vievää. Hankkeen raportointi sekä vaikuttavuustyö ovat jääneet pienemmälle huomiolle. Hankkeen aikana on koettu ensisijaisen tärkeänä tehdä käytännön tason asiakastyötä ja seurata vangin asteittaista vapautumista.

Toiminnan kehittämisehdotukset

Tällä hetkellä valmennuksessa on kuusi paikka erityisen tuen tarpeessa oleville, joista osa ei ole täyttänyt avolaitoskelpoisuuden kriteereitä. Näistä kuudesta paikasta olisi hyvä kiinnittää kaksi paikkaa vangeille, joilla on suunnitelmissa esim. opintopolkuja tai kiinnittymistä pitkään hoitojatkumoon. Valmennuksen aikana olisi hyvä kiinnittyä opintopolkuihin.

Valmennuksen sisältöön on saatu yhteistyökumppaneiden kanssa hyvin rakennettua vapaa-ajan ohjelmaa pitäen sisällään erilaisia ryhmiä sekä liikuntaa. Arjen sisältöä

voisi kehittää vielä saamalla valmennukseen yhteisöllisyyttä sekä työtoimintaa palveluntuottajan tarjoamana. Yhteisöllisyys kasvattaa vastuottoa ja luo menneä. Yhteisön voimavarana on vertaistuki. Yhteisöllisyyttä valmennukseen on mahdollista rakentaa, vaikka sijoitukset ovat eripituisia ja vaihtuvuus suuri. Parhaimman rakenteen yhteisöllisyydelle loisi Tuvatin "oma tila", jossa on myös yhteistä tilaa asiakkaille. Yhteisissä tiloissa tapahtuisi ryhmätoiminta sekä päivittäiset kahvitauot. Oman tilan siivouksesta vastaisivat valmennuksessa olevat ja isäntävuorot vastaisivat esimerkiksi viikko kerrallaan kahvinkeitosta ja muista yleisiin tiloihin liittyvistä viihtyvyysasioista.

Toimintamallin ja sijoitusprosessin ollessa selkeä voidaan mallia levittää eteenpäin. Toimintamallin vahvuutena on kolmikantatyöskentely sekä tiivis yhteistyö kolmannen sektorin kanssa. Mikäli toimintamallia sovelletaan myöhemmin jossain muualla, tärkeää olisi tuoda tehtyä työtä näkyväksi ja lisätä verkostotyötä järjestöyhteistyökumppaneiden lisäksi kunnan ja opetusviraston suuntaan. Asiakastyön kehityksen kannalta tärkeimmät painoalueet ovat vapaudessa tehtävä työ sekä mielenterveyspalveluiden saaminen mukaan ja sitä kautta psykiatriin palveluihin pääsyn helpottaminen. Etelä-Suomessa yhteistyötä voitaisiin toteuttaa myös muiden Etelä-Suomen alueen vankiloitten kanssa ja kiinnittää kaksi paikkaa vapautteen valmennuksesta kevyemmän tuen tarpeessa oleville. Heille mahdollistettaisiin jo valmennuksen aikana jonkin valmentavan koulutuksen aloittaminen esim. Helsingin Diakoniaopiston JatkoX-kurssi. Tällöin kiinnittyminen koulutukseen lienee varmempaa.